

Omaohjaajuus sijaishuollossa - positiivinen haaste jatkuvan kehittymisen mahdollistajana

Inka Aaltonen & Neea Mäkinen

2025 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Omaohjaajuus sijaishuollossa - positiivinen haaste jatkuvan kehittymisen mahdollistajana

Inka Aaltonen & Neea Mäkinen
Sosionomi, AMK
Opinnäytetyö
Toukokuu 2025

Inka Aaltonen, Neea Mäkinen

Omaohjaajuus sijaishuollossa - positiivinen haaste jatkuvan kehittymisen mahdollistajana

Vuosi

2025

Sivumäärä

51

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kehittämismuotoisena opinnäytetyönä. Opinnäytetyön tavoitteena oli syventää omaohjaajuudesta kiinnostuville ja sen parissa työskenteleville ammattilaisille ymmärrystä omaohjaajatyöskentelyn merkityksestä lastensuojelun sijaishuollossa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia posterit työelämäkumppani Pienryhmäkoti Polku Hikiän yksikön työntekijöille omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Posterin tarkoituksena oli tukea omaohjaajien työtä sekä vahvistaa omaohjaajuuden keskeisten osa-alueiden näkyvyyttä arjessa.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentui lastensuojelun ja sijaishuollon käsitteen avaamisesta sekä omaohjaajuuden keskeisistä teemoista sijaishuollon näkökulmasta. Viitekehyksessä avattiin omaohjaajatyöskentelyn lähestymistapoja ja sen käytäntöjä. Viitekehyksessä tarkasteltiin omaohjaajatyön merkitystä nuoren kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemisessa sekä vuorovaikutuksen ja luottamuksellisen suhteen rakentumista.

Opinnäytetyössä käytettiin aineistona valmiita tekstejä ja kerättiin ensikäden aineistoa sähköisen kyselyn muodossa. Ensikäden aineistoa analysoitiin teemoittelun avulla. Analyysimenetelmä tuki opinnäytetyön tarkoituksen toteutumista. Opinnäytetyön prosessin aikana luotiin posterit työelämäkumppanille. Opinnäytetyöhön liittyi kumppanuutta, joka näkyi aktiivisena yhteistyönä työelämäkumppanin kanssa. Prosessin aikana työelämäkumppani arvioi ja antoi palautetta tuotetusta posterista.

Opinnäytetyön tuloksena syntyneen posterin teemat valittiin kyselyn avulla, johon yksikön työntekijät vastasivat. Työntekijöillä oli kokemusta ja tietoa omaohjaajuudesta, mutta yksinkertaiselle visuaaliselle materiaalille omaohjaajan arjen työn tueksi oli tarvetta. Posterit voivat tulevaisuudessa kehittää ja syventää esimerkiksi omaohjaajan hyvinvoinnin näkökulman kautta.

Inka Aaltonen, Neea Mäkinen

Personal instructor in foster care - a positive challenge as an enabler of continuous development

Year

2025

Pages

51

This thesis was carried out as a development project. The objective of this thesis was to help individuals interested in the role of a personal instructor, as well as professionals in the field, gain a better understanding of the importance of personal instructor work in child protection foster care. The purpose of the thesis was to create a poster for the staff of the workplace partner's small group home Polku Hikiä unit to support them in their personal instructor duties. The poster aimed to support their daily work and highlight the key aspects of the personal instructor's role.

The theoretical framework of the thesis was focused on explaining the concepts of child protection and foster care, as well as the key themes of personal instructor work from the perspective of foster care. The framework explored the approaches and practices of personal instructor work. It also examined the importance of the personal instructor's role in supporting the growth, development, and well-being of young people, as well as in building interaction and a trusting relationship.

The thesis used existing texts as source material and collected first-hand data through an online survey. The first-hand data was analyzed using thematic analysis. This method supported the purpose of the thesis. During the thesis process, a poster was created for the workplace partner. The thesis involved a partnership that was reflected in active collaboration with the workplace partner. Throughout the process, the workplace partner evaluated and provided feedback on the poster.

Themes of the thesis poster were selected through a survey answered by the unit's staff. The staff had experience and knowledge of personal instructor work, but there was a need for simple visual material to support the personal instructor's daily tasks. In the future, the poster could be further developed and deepened, for example, by incorporating the perspective of the personal instructor's well-being.

Keywords: personal instructor, child protection, foster care, young

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön työelämäkumppani	8
3	Sosiaalipalveluna lastensuojelu	8
4	Omaohjaajatyöskentely lastensuojelussa	11
4.1	Omaohjaajuuden rooli.....	11
4.2	Omaohjaajan hyvinvoinnin merkitys sijaishuollossa.....	13
5	Turvallinen ihmissuhde omaohjaajuuden perustana	16
6	Omaohjaajatyöskentelyn lähestymistapoja	19
6.1	Polku eteenpäin voimavara- ja ratkaisukeskeisyyttä hyödyntäen.....	19
6.2	Traumakokemuksen ymmärtämisen merkitys	21
7	Omaohjaajatyöskentelyn käytäntöjä	22
7.1	Osallisuuden vahvistaminen sijaishuollossa	23
7.2	Yhteistyö osana nuoren sijoitusta.....	25
7.3	Nuoren matka kohti itsenäistä elämää	26
8	Opinnäytetyön toteutus	29
8.1	Tarkoitus ja tavoite.....	29
8.2	Kehittämistyön menetelmät	29
8.3	Kehittämistyön toteuttamissuunnitelma.....	31
9	Aineiston analysointi.....	32
9.1	Aineiston tulokset	33
9.2	Tulosten johtopäätökset	35
10	Posterin omaohjaajuuden tueksi	35
10.1	Posterin ulkoasu	36
10.2	Posterin sisältö	36
11	Kehittämistyön arviointi.....	37
12	Eettisyys ja luotettavuus	39
13	Pohdinta	41
	Kuviot	47
	Liitteet	48

1 Johdanto

Omaohjaajatyöskentely on keskeinen osa lastensuojelun sijaishuoltoa, millä pyritään luomaan lapselle tai nuorelle turvallinen ja vakaa aikuissuhde. Omaohjaaja toimii nuoren lähimpänä tukihenkilönä, joka edistää ja tukee esimerkiksi nuoren yksilöllistä kasvua, osallisuutta ja arjen hallintaa. Omaohjaajan rooli on moniulotteinen ja vaatii laaja-alaista osaamista, kuten vuorovaikutustaitoja, nuoren kasvun ja kehityksen tukemista sekä yhteistyötä nuoren lähipiirin ja muiden viranomaisten kanssa. Omaohjaaja on siis erityisesti sijaishuollossa se aikuinen, kuka tukee arjessa, luo turvallisen ja luottamuksellisen suhteen sekä edistää nuoren yksilöllisiä tavoitteita. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 241.) Lastensuojelulaitoksissa työskenteleviltä ammattilaisilta vaaditaan yhä enemmän tietoa ja työkaluja ohjaustyön kehittämiseen, jotta nuoret saavat tarvitsemaansa yksilöllistä tukea.

Tämä opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Pienryhmäkoti Polku Hikiän kanssa ja se pohjautuu sekä alan kirjallisuuteen että työyhteisön tarpeisiin. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on syventää ymmärrystä omaohjaajatyöskentelyn merkityksestä lastensuojelun sijaishuollossa. Opinnäytetyön tarkoituksena on laatia posterin Pienryhmäkoti Polku Hikiän yksikön työntekijöille omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Posterin tarkoituksena on tukea omaohjaajien työtä sekä vahvistaa omaohjaajuuden keskeisten osa-alueiden näkyvyyttä arjessa. Omaohjaajuus on aiheena laaja ja siinä voi kehittyä jatkuvasti. Kokeneetkin ammattilaiset hyötyvät tuesta tavoitteiden ja tärkeiden asioiden mieleen tuomisesta. Työskentelyn muuttuessa rutiininomaiseksi, jää perusasioiden muistaminen ja niiden merkityksen tiedostaminen helposti taka-alalle.

Opinnäytetyön taustalla on opinnäytetyön tekijöiden oma mielenkiinto pyrkiä selkeyttämään ja tuomaan näkyville omaohjaajatyöskentelyn työtehtäviä sekä lisäksi lisätä omaohjaajuuden vaikuttavuutta. Kyselyn avulla pyrimme tunnistamaan esimerkiksi omaohjaajien keskeisiä haasteita ja kehittämiskohteita, minkä pohjalta laadittava posterin tukee sijaishuollon arjen työskentelyä entistä paremmin.

Opinnäytetyö on ajankohtainen ja tarpeellinen, sillä sijaishuollon yksiköissä kohdataan yhä monimuotoisempia tuen tarpeita ja omaohjaajatyöskentelyn kehittäminen voi merkittävästi edistää nuorten hyvinvointia. Omaohjaajatyön rakenteiden ja käytäntöjen vahvistaminen tukee niin nuorten kasvua kuin henkilökunnan työssä jaksamista. Työ on suunnattu Pienryhmäkoti Polku Hikiän yksikön henkilökunnalle, mutta se voi toimia hyödyllisenä myös muille sijaishuollossa työskenteleville.

2 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Työelämäkumppanimme oli Hausjärvellä sijaitseva Pienryhmäkoti Polku Hikiä. Hikiällä sijaitseva lastensuojelulaitos on kodinomainen ja ympärivuorokautinen yksikkö. Yksikkö on seitsemänpaikkainen ja he ovat erikoistuneet neuroepätyypillisiin kouluikäisiin lapsiin ja nuoriin. Sijoitetun nuoren kotiutumista ja perheen uudelleen yhteiseloä tuetaan perhetyöllä. Perhetyön tukipilarina on Perhearviointi-työmenetelmä, jossa perheen tarpeiden mukaisesti räätälöidään toimintaa. Nuoren itsenäistymiseen tarvittavia taitoja tuetaan heti sijoituksen alkamisesta lähtien, kun omaohjaajan kanssa laaditaan nuoren henkilökohtaiset tavoitteet. Nuorella on mahdollisuus suorittaa peruskoulun opinnot Polun järjestämässä kotikoulussa. Kotikoulun opettajalla on laaja kokemus erityisluokkien opettamisesta ja erityisen tuen tarpeen oppilaista. Polun ohjaajat tukevat kuitenkin vahvasti yksikön nuorten opiskeluita opiskelu muodosta riippumatta. (Pienryhmäkoti 2025a.) Pienryhmäkoti Polulla on myös toinen yksikkö Lamilla, mutta opinnäytetyön tuotos suunniteltiin Hikiän yksikön käyttöön.

Pienryhmäkodin Polun Hikiän arki on aikuisjohtoista ja yhteisten sääntöjen kunnioittamista, jossa näkyy vahvasti positiivisuus ja huumori. Vaikka arki on aikuisjohtoista, otetaan yksikön nuoret mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan sitä. Yksikön toimintaa ohjaa erityisesti ratkaisukeskeinen ajattelumalli, joka näkyy muun muassa aitona läsnäolona. Jokainen nuori kohdataan yksilöinä, heille annetaan tilaa kasvaa ja jokaisella on mahdollisuus olla oma itsensä. Nuorten yksilöllisyys otetaan arjen lisäksi huomioon tulevaisuudenkin rakentamisessa keskittymällä jokaisen yksilöllisiin vahvuuksiin. Polun toiminnan peruspilareita ovat nuoren arjen turvaaminen ja tasapainottaminen. Tavoitteena on nuoren voivan elää yksikössä mahdollisimman tavallista ja turvallista arkea. Ratkaisukeskeisen ajattelumallin lisäksi peruspilarin toteuttamista tukee nuoren osallistaminen sekä reilu, oikeudenmukainen ja läpinäkyvä vuorovaikutus. Vuorovaikutus on erityisesti tärkeässä roolissa aikuisen ja nuoren rakentaessa hyvää luottamussuhdetta. (Pienryhmäkoti 2025b.) Yksikössä jokaiselle nuorelle nimetään vähintään yksi omaohjaaja, mutta kahden nimeämiseen pyritään (Pienryhmäkoti 2025c).

3 Sosiaalipalveluna lastensuojelu

Lastensuojelu on sosiaalipalvelu, josta Suomen hyvinvointialueet ovat vastuussa. Lastensuojelun toiminnasta säädetään erityisesti lastensuojelulaissa (LsL) (417/2007), laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudessa (361/1983), Suomen perustuslaissa (PL) (731/1999) sekä sosiaalihuoltolaissa (1301/2014). Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa lastensuojelun lainsäädännöstä.

Lasta koskeissa sosiaalihuollon päätöksissä ja toimenpiteissä on aina asetettava lapsen etu ensisijalle (STM 2024a, 30). Näin ollen lastensuojelun tavoitteena on varmistaa lapsen edun toteutumin turvaamalla lapsen oikeudet turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja

monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (STM 2024b). Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista kuuluu vanhemmille tai muulle huoltajalle (LsL 417/2007, 2§). Erinäisten syyden vuoksi, kuten esimerkiksi vanhemman päihdeongelman tai vanhemmuustaitojen puutteen vuoksi, kaikki eivät kuitenkaan aina pysty tätä toteuttamaan. Viranomaisten, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa on tuettava lapsen vanhempia ja huoltajia kasvatustehtävässä ja pyrittävä tarjoamaan tarpeellista apua riittävän varhain ehkäisemällä lastensuojelun tarve ja asiakkuus (LsL 417/2007, 2§). Ehkäisevää lastensuojelua on esimerkiksi koulussa opetuksessa annettava tuki ja erityinen tuki (THL 2024a).

Mikäli lastensuojelun tarve edellytetään lapsen edun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi, avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijaisia lastensuojelun tukitoimen muotoja lastensuojelun asiakkuuden alkaessa (THL 2023). Lastensuojelussa tapahtuva toiminta on aina lapsi- ja perhekoh- taista, joka toteutetaan muun muassa tekemällä yksilöllinen asiakassuunnitelma (LsL 417/2007, 3§). Tukitoimiin on ryhdyttävä viipymättä lastensuojelutarpeen todettaessa. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää lapsen hyvinvointia ja kehitystä sekä vahvistaa tukemalla vanhempien tai huoltajien kasvatuskyyä ja mahdollisuuksia. Tukitoimet pyritään mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan yhteistyössä lapsen, vanhempien tai huoltajan sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (THL 2023.) Avohuollon tuki- toimet voivat olla erilaisia ja ne räätälöidään aina lapsen ja perheen tarpeiden mukaan.

Avohuollon tukitoimien ollessa riittämättömät lapsen edun kannalta, tulee järjestää sijaishuolto viipymättä. Sijaishuolto tarkoittaa lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella silloin, kun hän ei voi asua kotona. Kodin ulkopuolelle voidaan suomalaisessa lastensuojelujärjestelmässä sijoittaa kolmella eri viranomaispäätöksellä. Nämä ovat avohuollon tukitoimena, kiireellisenä sijoituksena tai huostaanotona. Huostaanotto voi tapahtua yhteis- ymmärryksenä asianosaisten kanssa tai tahdonvastaisena huostaanotona, jolloin yli 12-vuo- tias lapsi tai perhe vastustavat huostaanottoa. (Enroos, Heino & Pösö 2017, Huostaanotto pää- töksenä.) Sijoitus voidaan järjestää esimerkiksi perhehoitona, ammatillisessa perhekodissa tai lastensuojelulaitoksessa. (LsL 417/2007, 40§). Toimintaan ryhdytään, jos lapsen kasvuympä- ristö tai lapsi itse vaarantaa oman terveytensä ja kehityksensä. (LsL 417/2007, 49§.)

Kiireellisellä sijoituksella tarkoitetaan lapsen välitöntä sijoittamista kodin ulkopuolelle väliai- kaisesti. Se edellyttää, että lapsi on välittömässä vaarassa eikä tilanteen turvaamiseksi ole muita keinoja, kuten läheistä joka lapsesta pystyisi huolehtimaan. (Enroos ym. 2017, Huos- taanotto päätöksenä.) Esimerkki välittömästä vaarasta on, kun kodin olosuhteet huolehtia lapsesta vaarantuvat vanhempien kyvyttömyyden, kuten päihdeongelman vuoksi. Vastaavasti lapsen oma vaarallinen käytös esimerkiksi itsetuhoisuuden vuoksi uhkaavat lapsen terveysttä tai kehitystä. Kiireellinen sijoitus on voimassa enintään 30 vuorokautta, mutta sitä voidaan jatkaa erillisellä päätöksellä toiset 30 päivää (Enroos ym. 2017, Huostaanotto päätöksenä).

Huostaanotto on monille ensimmäisenä mieleen tuleva asia, kun puhutaan sijoituksesta. On kuitenkin hyvä muistaa, ettei sijoitus aina johda huostaanottoon. Huostaanotto on lastensuojelun viimeinen toimi, johon ryhdytään (THL 2024b). Huostaanotto on aina haastava ja monivaiheinen prosessi. Sen tarkoituksena ei ole toimia ketään vastaan, vaikka niin asianomaiset saattavat ajatella. Huostaanoton tarkoituksena on aina turvata lapsen hyvinvointi sekä tukea lasta että hänen perhettään. (Lastensuojelu.info 2023.) Huostaanotossa on kolme kriteeriä, joiden täytyessä samanaikaisesti on huostaanotolle selvät perusteet. Kriteerit perustuvat lastensuojelulakiin (417/2007). Ensimmäisessä kriteerissä lapsen terveys ja kehitys uhkaa vaarantua tai on jo vaarantunut. Toisessa kriteerissä avohuollon tukitoimet ovat mahdottomia tai riittämättömiä, esimerkiksi jos ne eivät tuo tilanteeseen muutosta tai vanhemmat kieltäytyvät niistä. Kolmannessa kriteerissä katsotaan, että sijaishuolto on lapsen edun mukainen ja se vastaa lapsen tarpeita. (Enroos ym. 2017, Huostaanotto päätöksenä.) Huostaanotto on voimassa toistaiseksi eli vain niin kauan kuin sille on tarve, ja suurin osa niistä tehdään yhteisymmärryksessä lapsen ja perheen kanssa. On kuitenkin tilanteita, että yli 12 vuotta täyttänyt lapsi ja perhe vastustaa huostaanottoa. Tällöin hallinto-oikeus perehtyy perheen tilanteeseen ja tekee ratkaisun lapsen edun mukaisesti. (Lastensuojelu.info 2023.)

Sijoitukseen liittyy aina negatiivinen elämäkokemus. Lasta tai nuorta ei sijoiteta, tai oteta huostaan koskaan ilman, että on olemassa suuri riski lapsen turvallisuudelle tai hyvinvoinnille. Sijaishuollon tehtävänä on luoda sijoitetuille turvalliset olosuhteet, jotka ovat jokaisen lapsen oikeus. Turvallisten olosuhteiden lisäksi sijaishuollon tulee tarjota mahdollisuus osallisuuteen, arvokkuuteen ja rakkauteen. (Pesäpuu ry 2025.) Sijaishuolto paikan valitsemisessa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon lapsen tai nuoren kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta.

Lastensuojelun tarkoituksena on siis lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamisen lisäksi on hänelle turvattava tärkeät ja myönteiset ihmissuhteet, erityisesti lapsen ja vanhempien välinen suhde. Turvallinen ja tasapainoinen kasvuympäristö sisältää taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen toteuttamiseksi sekä lapsen henkisen ja fyysisen turvallisuuden takaamiseksi. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta sekä hyväksikäytöltä. Lisäksi lapsen tulee saada kasvatuksen yhteydessä osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä sekä tukea ja edistystä itsenäistyessään ja kasvaessaan vastuulliseksi aikuiseksi. (361/1983, 1§.)

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, keillä on oikeus mielipiteeseen. Vaikka lastensuojelussa ja muun muassa lastensuojelulaissa, lapsi määritellään alle 18-vuotiaaksi, on heillä oikeus mielipiteeseen ja tiedonsaantiin. Lapsille tulee antaa mahdollisuus saada vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin, huomioiden iän ja kehitystason. (PL 731/1999, 6§). Heidän mielipiteensä ja toivomuksensa on otettava huomioon lastensuojelun tarvetta arvioitaessa,

heitä koskeissa päätöksissä ja lastensuojelun toteutuksessa (LsL 417/2007, 5§). Omaohjaajalla on rooli lapsen äänen esiin tuomisessa lapsen ollessa sijoitettu.

4 Omaohjaajatyöskentely lastensuojelussa

Kun lapsi tai nuori sijoitetaan sijaishuollon yksikköön, hänelle nimetään aina henkilökohtainen omaohjaaja. Omaohjaaja toimii tukena ja apuna kyseisen nuoren asioissa, vaikka jokainen aikuinen sijaishuollossa osallistuukin nuoren tukemiseen sijoitusprosessin aikana. Omaohjaajan erityinen tehtävä on kuitenkin juuri kyseisen nuoren asioiden hoitaminen ja arjen jäsentäminen. Omaohjaajaa voi kuvata kyseisen nuoren läheisimmäksi tukihenkilöksi, jonka on tunnettava sekä hänen menneisyytensä että nykytilanteensa. Nuori on tietoinen omaohjaajastaan, ja vaikka hän ei sitä avoimesti toisikaan esiin, omaohjaajalla on hänelle merkittävä rooli. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 241.) Nuoren tieto siitä, että joku vastaa hänen asioistaan, vahvistaa luottamusta kyseiseen aikuiseen. Joissakin yksiköissä omaohjaajasta käytetään nimitystä omahoitaja. Nimitys ei kuitenkaan muuta työskentelyn tarkoitusta ja tavoitteita, joten tästä erosta ei kannata hämmentyä.

4.1 Omaohjaajuuden rooli

Omaohjaajatyöskentely pitää sisällään monia eri tehtäviä ja osa-alueita. Hyvän omaohjaajuuden rakentumiseksi ja työskentelylle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi olisi hyvä, jos työskentelyssä toteutuisivat muun muassa lapsilähtöisyys, empaattisuus, turvallinen ihmissuhde, kiintymyssuhteen kehittyminen, nuoren ehjän minäkuvan rakentumisen edesauttaminen, kehuminen, kannustaminen sekä avoin keskustelu kaikesta (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 70). Hyvässä omaohjaajatyöskentelyssä ammattilainen lisäksi huomioi lapsen vahvuuksia, nostaa esiin arjen onnistumiset ja vahvistaa toimivia kokonaisuuksia (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 66).

Omaohjaaja työskentely sisältää siis paljon erilaisia vaatimuksia, jonka takia ammattilaiselta vaaditaan laajaa ammattitaitoa. Ammattitaito pitää sisällään muun muassa vuorovaikutusperusteista, terapeutista ja kasvatuksellista tietoa sekä laajaa menetelmällistä osaamista. Laajan ja vahvan tietotaidon pohjalta omaohjaaja voi asettaa työskentelylle tavoitteita, arvioida niiden saavuttamista ja tarvittaessa muuttamaan työskentelymenetelmiä sekä asettamaan uusia tavoitteita. Kyseiset ominaisuudet ovat erittäin tärkeitä, koska jokaisen sijoitetun lapsen ja nuoren taustat ja tarpeet ovat sekä hyvin monimuotoisia että erilaisia. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 64.) Omaohjaajatyöskentely vaatii siis laajaa ammatillista osaamista, jotta pystyy vastaamaan nuoren erityistarpeisiin.

Omaohjaajatyöskentely on ammatillista ihmissuhdetyöskentelyä, joka on yksi vahvimmista, keskeisimmistä ja vaikuttavimmista työmenetelmistä lastensuojelun toimintaympäristössä

(Kekkonen & Jahnukainen 2023, 64). Omaohjaajatyöskentelyssä nuoren aito kohtaaminen, kuunteleminen ja kannustaminen omien mielipiteidensä ilmaisuun ovat toiminnan keskiössä. Toiminnan avulla pyritään vahvistamaan nuoren itsetuntoa, joka on avainasemassa muutoksen onnistumisessa. Nuoren itsetunnon vahvistuessa, hän voi alkaa uskomaan kykenevänsä tekemään tarvittavan muutoksen. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 66.)

Omaohjaajatyöskentelyn ytimessä on luottamuksellisen ja lämpimän luottamussuhteen luominen. Luottamussuhteen rakentamisessa yhtenä tärkeänä työkaluna on nuoren aito kohtaaminen. Omaohjaajuudessa kohtaa monia erilaisia tunteita ja odotuksia sekä joutuu niiden kohteeksi. Tunteet voivat olla ilon tunteita, mutta myös avuttomuuden, vihan ja surun tunteita (Kiiskinen 2013, 9). Odotukset voivat liittyä taas siihen, mitä nuori odottaa omaohjaajatyöskentelyltä. Sen vuoksi omaohjaajan tulee tarkastella hänen ja nuoren vuorovaikutusta. Tällä tavoin omaohjaaja pystyy paremmin auttamaan nuorta tarvitsemallaan tavalla ja luomaan parempaa kiintymyssuhdetta. (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 26.) Ihanteellisimmassa tilanteessa nuoren ja omaohjaajan välille kehittyy luottamuksellinen ja turvallinen kiintymyssuhde. Sen perustana on omaohjaajan läsnäolo, johdonmukaisuus, avoimuus sekä nuoren uskallus ilmaista heidän välisessään vuorovaikutuksessa kaikki kokemansa tunteet. (Kiiskinen 2013, 9.)

Omaohjaajatyöskentely sisältää paljon erilaisia asioita, jotka kohdistuvat sekä itse ammattilaiseen, nuoreen että nuoren lähipiiriin. Vaikka työtä tehdään vahvasti omalla persoonalla, on siihen laadittu tietyt tehtävät, jotka tulee toteuttaa työskentelyssä. Omaohjaajan tehtäviä ovat muun muassa päävastuu nuoren hoidosta ja kasvatuksesta, saumaton yhteistyö lähipiirin ja muiden asianomaisten kanssa, hoitavan ja turvallisen arjen mahdollistaminen, osallistuminen nuoren erilaisiin tapaamisiin ja palavereihin (asiakassuunnitelma- ja verkostopalaverit sekä hoitoneuvottelut), erilaisten koosteiden laatiminen (kuukausikooste sekä hoito- ja kasvatussuunnitelma), koulunkäynnin tukeminen sekä nuoren perheen yhdistämisen ja yhteydenpidon edistäminen (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 69).

Nuoren hoitoon ja kasvatukseen sekä hoitavan ja turvallisen arjen mahdollistamiseen liittyy vahvasti suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 65). Omaohjaajan on laadittava nuoren kanssa yhdessä tavoitteita, joita pyritään saavuttamaan työskentelyssä. Omaohjaajan oma työskentely on avainasemassa tavoitteiden saavuttamisessa, esimerkiksi tarvittaessa niiden uudelleen laatiminen ja työskentelymenetelmien muuttaminen.

Omaohjaajatyöskentely useimmiten kuulostaa yksilötyöskentelystä, mutta se voi olla myös parityöskentelyä. Parityöskentelyssä voidaan jakaa selvät roolit, esimerkiksi toinen työskentelee nuoren kanssa ja toinen perheen kanssa. Työskentelyssä voidaan myös jakaa työtä eri vaiheiden ja tarpeiden mukaisesti. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 68.) On myös hyvä muistaa, että vaikka omaohjaaja on eniten tietoinen omaohjattavastaan, on omaohjaaja kuitenkin

työnryhmän jäsen. Tämä tarkoittaa sitä, että omaohjaaja on velvollinen lapsen hoidon jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden varmistamiseksi pitämään työnryhmän jäsenet tietoisina lapsen asioista. (Timonen-Kallio ym. 2017, 26.)

Laitosympäristössä omaohjaajatyöskentely on ammatillista suhdetyöskentelyä, jossa painotuu muun muassa kiintymyssuhde. Kyseisen asian takia omaohjaajuudessa korostuu myös omaohjaajan omien tunteiden ja vuorovaikutuksen tunnistaminen. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 65.) Omaohjaajan tulisi kyetä tunnistamaan ja sanoittamaan itsessään havaitut tunne-reaktiot, kuten esimerkiksi miksi asioiden toistaminen aiheuttaa hänelle turhautumista. Omaohjaajan omien tunteiden tunnistaminen ja sanoittaminen ovat tärkeää, koska nuoren tulisi voida harjoitella omaohjaajan kanssa niiden ilmaisua ja käsittelyä. Harjoittelun avulla omaohjaaja tukee nuorta kyseisellä osa-alueella. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 66.)

Omaohjaajalla tulisi olla mahdollisimman hyvä itsetuntemus, johon liittyy muun muassa kehityksen kohteet, tunnetaidot ja omat rajat. Ammatillisuutta tulisi kehittää jatkuvasti, ja se koetaan hyvin tärkeäksi asiaksi. Kehitettäviksi taidoiksi nousevat erityisesti hyvät vuorovaikutustaidot, dialogisuus ja oman toiminnan reflektointi (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 65). Omaohjaajuudessa itsensä kehittäminen on tärkeää, koska tällöin kykenee yhä laajemmin ja monipuolisemmin sekä tukemaan että kohtaamaan eri taustoista tulevia nuoria. Aitous sekä omana itsenä ja omalla persoonalla työskentely on omaohjaajatyöskentelyn lähtökohta, jonka takia muun muassa henkilökohtaisten osaamistarpeiden tunnistaminen on tärkeää (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 65).

Omaohjaajan ja nuoren välinen suhde ei perustu henkilökohtaisiin mieltymyksiin. Näin ollen, vaikka suhde ei heti alkuun toimisikaan, ei omaohjaajuutta aleta purkamaan. (Timonen-Kallio ym. 2017, 26.) On siis muistettava, että nuoren ja omaohjaajan suhdetta ei voi pakottaa toimimaan. Mikäli suhteen luominen ei onnistu, ei se kuitenkaan tarkoita, että olisi tehnyt jotain väärin tai olisi epäonnistunut ammattilaisena. Omaohjaajatyöskentely voi olla esimerkiksi tämäkältaisen kokemusten vuoksi ajoittain hyvinkin kuormittavaa fyysisesti mutta erityisesti henkisesti. Ammattilaisen tulee oman jaksamisen ja ammatillisuuden suojaamiseksi tiedostaa yksityisyyden rajat, kuten esimerkiksi kuinka paljon itsestään kertoo ja mitä suhteeseen antaa (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 66). Omien rajojen tiedostaminen ja kunnioittaminen on tärkeää ehkäisy mahdolliselle työuupumukselle, jolloin ammattilainen ei kykene enää tukemaan nuorta.

4.2 Omaohjaajan hyvinvoinnin merkitys sijaishuollossa

Omaohjaajan on tärkeä muistaa oma hyvinvointi työssään. Hyvinvointiin sisältyy psyykinen, fyysinen ja sosiaalinen toimintakyky ja nämä luovat pohjan jokaisen elämälle. Näin ollen omaohjaajan voimavarat ovat yhteydessä omaan terveyteen ja kykyyn toimia nuorten kanssa. (Seppänen 2021, luku 4.) Omaohjaajan hyvinvointi sijaishuollossa on keskeinen osa niin

työntekijän työssä jaksamisen kuin nuorten laadukkaan kohtaamisen kannalta. Hyvinvoinnilla on suora vaikutus ammattilaisen toimintaan eli ohjaajuuden laatuun. Hyvinvoiva omaohjaaja pystyy luomaan vakaan ja luottamuksellisen suhteen nuoreen, mikä on sijaishuollon onnistumisen kannalta oleellista. Sosiaalialan ammattilaisten toimintakykyisyys, joka kattaa heidän osaamisensa, asiantuntemuksensa, luovuutensa ja motivoitumisensa työhön ja työssä jaksamisensa on toiminnan kannalta ratkaisevan tärkeää (Karvinen-Niinikoski, Rantalaiho & Salonen 2017, 11).

Omaohjaajatyöskentelyyn kuuluu vahvasti nuorten hankalien elämäntilanteiden sekä psyykkisten haasteiden kohtaamista, niin emotionaalisesti kuin sosiaalisesti (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 65). Työskentelyssä tulee esille lähes päivittäin nuoren tuottamien tunteiden vastaanottaminen, tunnistaminen ja hänen auttamisensa niiden käsittelyssä. Omaohjaaja auttaa omaohjattavaansa selviytymään tunteidensa kanssa ja opettelemaan uusia tunnesäätelytaitoja. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 66.) Omaohjaajan ollessa nuoren läheisin aikuinen sijoituksen aikana, ottaa hän vastaan nuoren tunteet ja toimii tietynlaisena tunteiden säiliönä (Sinkkonen 2013, Kiiskinen 2013, 8 mukaan). Tämä voi monesti johtua siitä, että taustalla on rikkoutuneita kiintymyssuhteita, jolloin luottamussuhteen rakentaminen nuorelle on hankalaa. Nuoren käytöksen ymmärtämisen kautta omaohjaajan on mahdollista vastata nuoren hoidon yksilöllisyyteen ja kasvatuksen tarpeeseen (Timonen-Kallio ym. 2017, 26). Tilanteet voivat kuitenkin olla työntekijälle henkisesti hyvin raskaita. Omaohjaajatyö on emotionaalisesti vaativaa ja sisältää vahvoja vuorovaikutustilanteita nuorten kanssa.

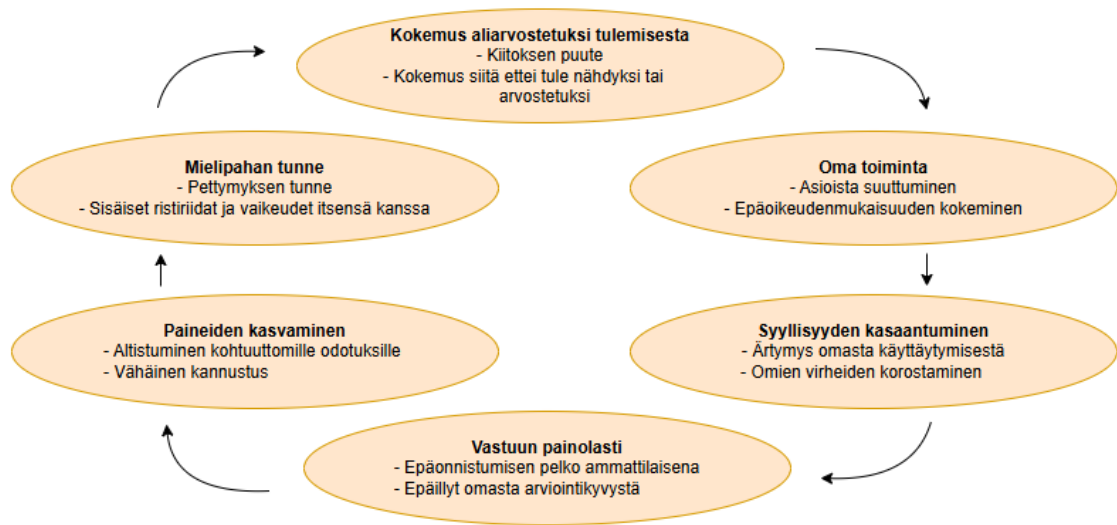
Ihmissuhdeperustaista työtä tekevät henkilöt asettavat itsensä alttiiksi myötätuntouupumiselle ja -stressille sekä sijaistraumatisoitumiselle. Sosiaalialalla ne ovat tunnistettavia ongelmia, mutta käsitteinä ne ovat kuitenkin vielä melko tuntemattomia. Käymme todella lyhyesti läpi, mitä nämä tarkoittavat.

Suurin osa työntekijöistä kohtaa jossakin vaiheessa työelämää myötätuntostressiä. Myötätuntostressi ilmenee ammattilaisen ollessaan hyvin huolissaan asiakkaansa puolesta. Myötätuntostressi syntyy, kun henkilö sekä todistaa että jakaa autettavan tunteita ja tilanteita. (Lehtinen 2024, 260.) Vaikka myötätuntostressi ei ole toivottavaa, on todettu sen olevan merkki terveestä tunne-elämästä. (Lehtinen 2024, 262-263.) Myötätuntostressin niin sanottu seuraava aste on myötätuntouupumus. Myötätuntouupumuksessa henkilö ei jaksakaan enää välittää, eikä hän ole enää empaattinen. Auttaja uupuu erityisesti tilanteissa, joihin hän haluaisi vaikuttaa muttei voi, jolloin hän turhautuu ja uupuu. (Lehtinen 2024, 260.) Myötätuntouupumus on vakavampi asia kuin myötätuntostressi (Lehtinen 2024, 263). Myötätuntouupumuksessa muun muassa ammattilaisen omat voimavarat ja selviytymiskeinot hupenevat johtuen vahvasta pyrkimyksestä auttaa asiakasta ja heidän kärsimyksensä eläytyminen (Ludick & Figley 2017, Strolin-Goldman ym. 2020, Figley 1995&2002, Miller & Sprang 2017, Linner-Matikka & Hipp 2023, 224 mukaan). Myötätuntostressin ja -uupumisen lisäksi ammattilainen voi altistua

sijaistraumatisoitumiselle. Siinä auttaja samaistuu vahvasti autettavan tunteisiin kokemalla samoja tunteita. Sijaistraumatisoitumisessa ammattilainen eläytyy vahvasti traumatisoituneen asiakkaan traumoihin, jonka seurauksena hänkin alkaa oireilemaan. (Lehtinen 2024, 60.) Ammattilaisen ollessa tietämätön myötätuntopuupumuksesta ja sijaistraumatisoitumisesta, altistaa hän itsensä vielä helpommin siihen.

Kyseisillä altistuksilla onkin suora vaikutus myös työskentelyyn ja nuoren kohtaamiseen. Omaohjaajatyöskentelyssä ammattilainen on erityisen altis, koska hän luo tunnesuhdetta omaohjattavaansa. Omaohjaajan on tällöin huolehdittava omasta hyvinvoinnistaan esimerkiksi asettamalla rajat tunnetasolla hänen ja nuoren välille. Omaohjaaja voi kokea haasteelliseksi nuoren käyttäytymisen herättämien tunteiden käsittelyn (Seppänen 2021, luku 4). Omien tunteiden ilmaiseminen ja ääneen sanominen ei ole aina sallittua tai edes mahdollista työyhteisössä. Omaohjaajalla voi olla ajatus, että minun on kestävä koska muutkin kestävät. Tällöin omaohjaaja voi kokea, ettei omista tunteista saa välittää. On oltava vahva ja autettava jokaista nuorta, riippumatta nuoren käytöksestä. (Seppänen, 2021, luku 4.) Näin ei kuitenkaan kenenkään työntekijän pitäisi joutua ajattelemaan. Omien tunteiden tukahduttaminen voi johtaa pitkällä aikavälillä työntekijän kuormittumiseen ja heikentää selvästi työhyvinvointia (Seppänen 2021, luku 4). Tunteiden kieltäminen ei tee niistä olemattomia vaan päinvastoin, ne saattavat kasautua ja purkautua hallitsemattomalla ja yllättävällä tavalla.

Mikäli omaohjaaja ei pysty puhumaan omasta kokemuksestaan, se voi siirtyä taakaksi. Tästä puhutaan tunnetaakkana. Tutkimuksissa onkin selvinnyt, että tunnetaakalla on heikentävä vaikutus työntekijän työpanokseen. (Seppänen 2021, luku 4.) Tunnetaakassa joutuu helposti kielteiseen kierteeseen (kuvio 1), josta voi olla vaikea irtaantua ilman ulkopuolista tukea tai tietoista pysähtymistä tilanteen äärelle. Monesti kaikki lähtee liikkeelle, kun työntekijä kokee itsensä aliarvostetuksi. Tähän reagoidaan herkästi suuttumalla ja tilanteet koetaan epäoikeudenmukaisena. Tämä johtaa siihen, että työntekijä alkaa ärsyyntymään omasta toiminnasta, jolloin epäonnistumista aletaan pelkäämään, joka johtaa paineiden kasvamiseen odotusten täyttämisen suhteen. Tällä on puolestaan vaikutus pettymyksiin ja sisäisiin ristiriitoihin. (Seppänen 2021, luku 4.)

Kuvio 1: Tunnetaakan kierre (mukaillen Seppänen 2021, luku 4)

Siksi olisikin tärkeää, että työntekijä pysähtyisi pohtimaan, miksi omien tunteiden tunnistaminen ja sanoittaminen koetaan vaikeaksi auttamistyössä. Voiko aidosti läsnä oleva ja empaattinen kohtaaminen syntyä, jos omaohjaajalla ei ole tilaa omalle inhimillisyydelle?

Hyvinvoinnin tukemiseksi onkin tärkeää, että työyhteisössä olisi avoin työilmapiiri, jossa myös työntekijöillä on lupa tuntea ja puhua tunteistaan sekä tuntemuksistaan. Samalla toimia vertaistukena. Tunteista ja tuntemuksistaan puhuminen ei vähennä työntekijän ammattitaitoa vaan se nimenomaa vahvistaa sitä. Asioiden kansa ei pidä jäädä yksin. Yhteenkuuluvuuden tunne edistää myös ihmisen työhyvinvointia. Kun työntekijä tuntee kuuluvansa johonkin ja että hänestä välitetään ihmisenä, se vaikuttaa positiivisesti jaksamiseen. Työntekijän tuntiessa olonsa tuotantoresurssiksi, joka on vaihdettavissa, ei se jaksamista ja hyvinvointia paranna. (Seppänen 2021, luku 4.) Työntekijän tuntiessa välittämistä, myös tunne työn merkityksellisyydestä kasvaa. Työn merkityksellisyydellä on vaikutus hyvinvointiin ja jakamiseen (Seppänen 2021, luku 4).

5 Turvallinen ihmissuhde omaohjaajuuden perustana

Lastensuojelussa, erityisesti sijaishuollossa, puhutaan suhdeperustaisesta työtteesta. Suhdeperustaisessa työskentelyssä sijaishuollon aikuinen, erityisesti omaohjaaja, luo nuoreen aktiivisesti suhdetta antamalla aikaa ja huomiota sekä palautetta nuoren toiminnasta. Suhde luodaan pienin askelin, jossa erityisesti tuodaan esille kiinnostus nuoresta yksilönä. Työskentelyn tavoitteena on opettaa nuorta ymmärtämään itseään aktiivisena toimijana ja kokijana saamansa palautteen kautta. Ymmärtämistä luodaan harjoittelemalla ohjaajan kanssa kaikkia

sosiaalisia suhteita ja taitoja. Aikuinen suodattaa ja tulkitsee, tukee näkemään vaihtoehtoja ja tekemään ratkaisuja sekä rohkaisee laajentamaan omaa sietokykyään. Lapsen ja nuoren kehitys tapahtuu vuorovaikutuksessa, muun muassa sosiaaliset taidot, jonka takia työote edellyttää jatkuvuutta ja sitoutumista. Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla nuorilla saattaa olla vahva kaipuu aikuisen ajasta ja huomiosta, jonka pohjalta nuori voi tuntea merkittävyyttä ja tärkeyttä. Suhdeperusteisessa työskentelyotteessa ohjaajan merkitys on luoda nuoreen uskoa ja luottamusta toisiin ihmisiin. (Salo 2023.) Käsitteenä suhdeperustainen työote voi olla kuitenkin melko tuntematon, jos sitä ei osata yhdistää suoranaisesti toimintaan. Työotteen teorian pohjana on vahvasti kiintymyssuhdeteoria, josta puhutaan muun muassa sosiaalialan opinnoissa hyvinkin paljon. Lisäksi terminä sitä käytetään aktiivisemmin. Kiintymyssuhde on myös omaohjaajatyöskentelyn lähtökohta, sillä sijaishuollon ohjaajalla on erityinen vastuu rakentaa kiintymyssuhde nuoreen (Timonen-Kallio ym. 2017, 26).

Tällä hetkellä tiedämme, että on olemassa kolme erilaista kiintymyssuhdemallia. Nämä ovat turvallinen, välttelevä ja ristiriitainen. Turvallisessa kiintymyssuhteessa nuori elää ennakoitavassa maailmassa, jossa hän voi ilmaista kaikenlaiset tunteet pelkäämättä hylätyksi tulemista. Kiintymyssuhdemallilla on yhteys tulevaisuuden hyvään sosiaaliseen ja tiedolliseen kehitykseen, sillä vuorovaikutuksessa opitaan käyttämään sekä tunnetta että järkeä. Välttelevässä kiintymyssuhteessa nuori on todennut vanhemman odottavan häneltä kykyä selviytyä voimakkaista tunnekuohuista itsenäisesti, sillä vanhempi sietää heikosti nuoren kielteisiä tunteita. Kiintymyksen pohjalta nuoresta kasvaa reipas, joka ei kuormita hoivaajiansa tunnemyrskyillä. Asia voidaan kokea positiivisena mutta pahimmassa tapauksessa nuoren kosketus omiin, erityisesti kielteisiin, tunteisiinsa saattaa kadota. Viimeisessä, ristiriitaisessa, kiintymyssuhteessa vanhempi reagoi tunnereaktioihin intensiivisesti, mutta reaktiot ovat ailahtelevia ja epäjohdonmukaisia. Nuori saa tällöin toisinaan toivomansa vasteen muttei voi olla varma, milloin se tulee ja mikä sen selittää. Nuori saattaa ristiriitaisuuden takia olla vanhempaa kohtaa vihamielis-riippuvainen. Kun nuoren tunteet ovat intensiivempiä, se pakottaa aikuista reagoimaan niihin. (Ainsworth, Sinkkonen 2018, 43 mukaan.)

Kiintymyssuhde alkaa jo kehittymään varhaisessa vaiheessa. Kehittymisen pohjana on vauvan mieleen jääneet varhaiset muistijäljet erilaisista vuorovaikutustapahtumista ja -tilanteista. Nämä muistijäljet voivat syntyä esimerkiksi syöttämisen, vaipanvaihdon ja leikkihetkien yhteydessä. Muistijälkien avulla nuori voi muun muassa ennakoida tulevaa ja havainnoida tapahtumia. Turvallisesti kiintynyt nuori pystyy joustamaan luoduista malleista olosuhteiden mukaan mutta vastaavasti turvattomasti kiintynyt ei tähän välttämättä kykene. (Bowlby 1973, Fonagy ym. 1995, Sinkkonen 2018, 38 mukaan.) Ammatilainen kohtaa kaikkia kiintymyssuhdemalleja sijaishuollossa, erityisesti omaohjaajuudessa. Erityisesti kaksi viimeistä mallia näkyvät vahvasti omaohjaajatyöskentelyssä, esimerkiksi nuoren kokeilemalla omaohjaajan rajoja haastavalla käytöksellä.

Ihminen lähtökohtaisesti pyrkii säilyttämään välttämättömät kiintymyssuhteet kaikissa olosuhteissa hinnalla millä hyvänsä, sillä ihmisen perustarve on olla toisen ihmisen lähellä. Tämän takia erityisesti nuoret tarvitsevat lähelleen vanhempia, ja muita turvallisia aikuisia, jotka eivät hylkää heitä. Uhmaikäinen lapsi ja murrosikäinen nuori itsenäistyvät kiintymyssuhdekontekstissa eli turvallisten ja rakastavien aikuisten antamassa suojassa. Nuoruusiässä kiintymyssuhteiden painopiste siirtyy vähitellen vanhemmista kodin ulkopuolisiin ihmisiin. Turvallisessa kiintymyssuhteessa kasvanut nuori kykenee rakentamaan uudet ihmissuhteensa entisten varaan, joka näkyy muun muassa helpompana ja mutkattomampana itsenäistymisenä. On kuitenkin muistettava, ettei turvallinen kiintyminen ole mikään häiriöttömän nuoruuden tae. Vastaavasti myös varhainen turvattomuus ei automaattisesti johda rajuihin irtiottoihin nuoruudessa, esimerkiksi päihdeongelmiin. (Lyons-Ruth 1991, Doctors 2000, Sinkkonen 2018, 84-87 mukaan.)

Vaikka nuoren ja vanhemman kiintymyssuhde perustuu välttelevään tai ristiriitaiseen kiihtymyssuhdemalliin, nuori kuitenkin pyrkii säilyttämään suhteen viimeiseen asti (Sinkkonen 2018, 86). Hänen ja vanhempiensa kiintymyssuhteen pohja saattaa näkyä myös vahvasti nuoren muissa ihmissuhteissa, esimerkiksi kaverisuhteissa. Kaverisuhteet saattavat perustua toisten miellyttämiseen. Kiintymyssuhde tulee näkymään myös omaohjaajatyöskentelyssä auktoriteetin uhmaamisena tai miellyttämisenä. Omaohjaajan ja nuoren välille syntyessä turvallinen suhde voi nuoren oireet alkaa näkyä entistä enemmän, sillä nuori mahdollisesti uskaltaa käyttäytyä myös huonosti ilman hylkäämisen pelkoa.

Lastensuojelun yksi tärkeimmistä tehtävistä on nuoren turvallisen kiintymyssuhteen syntymisen edistäminen (Sinkkonen 2018, 164). Nuoren eläessä laiminlyövässä perheessä hän hakee ratkaisuja, jotka tarjoavat epävakaa ympäristössä maksimaalisen määrän läheisyyttä ja suojaa. Ratkaisut voivat olla esimerkiksi voimakkaat tunteenpurkaukset tai pysyttelemistä mahdollisimman näkymättömänä. (Sinkkonen 2018, 116.) Omaohjaaja on sijaishuollossa erityisesti se aikuinen kuka voi kohdata kyseisiä ratkaisuja arjessa. Vaikka nuoren elämään syntyy uusia ihmissuhteita, ei vanhojen vaikutus katoa. Uuteen ihmissuhteeseen siirtyy aiemmista suhteista syntyneet rasitteet, esimerkiksi koetut pettymykset ja laiminlyönnit. (Sinkkonen 2018, 167.) Rasitteiden siirtymisten takia, omaohjaajan on hyvä olla tietoinen eri kiintymyssuhdemalleista ja työskentelyn menetelmistä. Tiedon pohjalta omaohjaaja pystyy ymmärtämään nuoren toimintaa paremmin eikä aiheuta välttämättä niin voimakkaita tunteita, esimerkiksi turhautumista.

Kodin ulkopuolisen sijoituksen alussa kestää oma aikansa ennen kuin nuori uskaltaa luopua entisistä strategioistaan. Nuori tarvitsee mahdollisuuden testata uusien aikuisten kestävyyttä. Entisiä strategioita testataan sijaishuollon kaikkiin aikuisiin, mutta erityisesti omaohjaajaan. (Sinkkonen 2018, 164.) Omaohjaajan tehtävä on aluksi kyettävä näyttämään nuorelle, että hän on henkilö, kuka välittää nuoresta ja huolehtii hänen asioistaan. Nuoren koeteltua

omaohjaajansa kestävyyttä tarpeeksi ja todennut sen riittäväksi, uskaltaa hän vähitellen päästämään irti vanhoista strategioistaan. Tällöin nuori alkaa uskaltamaan heittäytymän yhä enemmän turvallisen aikuisen varaan. Tällöin omaohjaajalle ja nuorelle tarjoutuu mahdollisuus muodostaa turvallisempi kiintymyssuhde kuin nuoren aikaisemmat suhteet ovat olleet tärkeisiin aikuisiin. Omaohjaajan ja nuoren turvallinen kiintymyssuhde saattaa olla myöhemmin kehityksen kannalta merkittävässä roolissa, esimerkiksi sujuvamman itsenäistymisen ja siirtymisen aikuisuuteen kannalta. (Sinkkonen 2018, 167.)

Niin kuin muissakin sosiaalialan osa-alueilla, myös lastensuojelussa tiedetään nuoruusiän olevan myös mahdollisuus uudelle alulle. Vaikeista oloista, turvaton ja pahasti oireileva nuori voi asettua yllättävänsä nopeasti uusiin ja entistä turvallisempiin olosuhteisiin. (Sinkkonen 2018, 87.) Jo turvallinen ihmissuhde antaa mahdollisuuden ja työkaluja parempaan tulevaisuuteen. Turvallisen ihmissuhteen luominen ei kuitenkaan ole ainoa työkalu tai menetelmä, omaohjaajalle, jotta hän voisi tukea omaohjattavaansa haasteiden ylittämässä. Muita hyviä menetelmiä ovat esimerkiksi voimavara- ja ratkaisukeskeisyys sekä traumainformoitu työote.

6 Omaohjaajatyöskentelyn lähestymistapoja

Omaohjaajatyöskentelyssä lähestymistavat ovat keskeisessä roolissa, sillä ne ohjaavat vuorovaikutusta ja tukevat lapsen tai nuoren kehitystä ja hyvinvointia. Voimavara- ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa korostaa yksilön vahvuuksia ja kykyjä, auttaen löytämään keinoja selviytyä haasteista ja edistää myönteistä kehitystä. Traumainformoitu työote puolestaan huomioi mahdolliset traumat ja niiden vaikutukset yksilön elämään. Luoden näin turvallisen ja sensitiivisen ympäristön, jossa lapsi tai nuori voi käsitellä menneisyyttään ja rakentaa tulevaisuuttaan. Nämä lähestymistavat tukevat toisiaan ja luovat kokonaisvaltaisen tuen sijaishuollossa asuvalle lapselle tai nuorelle.

6.1 Polku eteenpäin voimavara- ja ratkaisukeskeisyyttä hyödyntäen

Voimavara- ja ratkaisukeskeisyys ovat tärkeitä lähestymistapoja omaohjaajatyöskentelyssä. Voimavarakeskeisyys ei ole vain menetelmä tai työskentelytapa, vaan se voidaan nähdä myös ajattelutapana ja asenteena, joka ohjaa vuorovaikutusta toisen kanssa (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saario 2020, 110). Voimavarakeskeinen lähestymistapa perustuu ajatukseen, että jokaisella ihmisellä on jo olemassa olevia taitoja, kykyjä ja vahvuuksia, joita voidaan hyödyntää elämän haasteiden ratkaisemiseksi. Sen sijaan, että keskityttäisiin ongelmiin tai puutteisiin, voimavarakeskeisessä ohjauksessa pyritään tunnistamaan ja vahvistamaan niitä tekijöitä, jotka tukevat yksilön hyvinvointia ja kehitystä. Vaikka ongelmaan tai puutteeseen ei keskitytä, ei niiden olemassaoloa kiistetä eikä niistä puhuminen ole kiellettyä. Tärkeintä on, että ihminen tulee kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään. (Mäkinen ym. 2020, 110-111.) Ongelmat

sekä haasteet voivat olla osa jokapäiväistä elämään, mutta samalla arkeen kuuluvat myös ratkaisut, voimavarat, kyvyt ja resurssit. Haasteena kuitenkin on, että näitä voi olla vaikea tunnistaa silloin, kun elämä tuntuu erityisen raskaalta.

Voimavarakeskeisessä työskentelyssä olisi hyvä säilyttää keveys ja ilo, sillä ne voivat helpottaa nuoren oloa ja tehdä prosessista myönteisemmän. Keveyden ja ilon merkitystä ei tulisi aliarvioida, sillä ne eivät tarkoita ongelmien vähättelyä, vaan sitä, että omaohjaaja luo toivoa ja antaa nuorelle tilaa nähdä omat voimavaransa. (Mäkinen ym. 2020, 110-111.) Kun nuori kokee tuleensa nähdyksi ja ymmärretyksi, hänellä on paremmat edellytykset vahvistaa uskoa itseensä ja selviytymiskykyynsä. Omaohjaajan asenne ja tapa kohdata nuori voivat olla ratkaisevia tekijöitä siinä, millaisena nuori näkee oman tilanteensa ja mahdollisuudet edetä.

Ratkaisukeskeisyys on lähtöisin psykoterapiasta (Mäkinen ym. 2020,110). Ratkaisukeskeisyys on ennen kaikkea tulevaisuuteen suuntautuvaa ajattelua, jossa kannustuksen, positiivisen palautteen ja pienin askelin asetettujen tavoitteiden avulla luodaan edellytyksiä myönteiselle kehitykselle. Sen ytimenä on ajatus onnistua saamaan ihmisen voimavarojen käyttöön ja niiden avulla ihminen pystyisi omat ongelmat ratkaisemaan (Mäkinen ym. 2020,112). Ratkaisukeskeisydessä menneisyyden haasteista huolimatta jokaisella on mahdollisuus muuttaa tilannettaan keskittymällä siihen, mikä toimii ja mitkä ovat seuraavat askeleet kohti toivottua muutosta. (Pienryhmäkoti 2025d.) Ratkaisukeskeisydessä ei ole tarkoituksenmukaista keskittyä liikaa syy-seuraussuhteiden etsimiseen, vaan huomio tulisi kohdistaa eteenpäin suuntautuviin mahdollisuuksiin. On inhimillistä jäädä kiinni ongelmien syihin, mutta asiakastyössä tärkeämpää on usein suunnata katse siihen, mitä voidaan tehdä tässä ja nyt sekä tulevaisuudessa. Näkökulmien vaihtaminen on ratkaisukeskeisydessä oleellista. (Mäkinen ym. 2020, 110-111.)

Omaohitajatyöskentelyssä aikuinen auttaa nuorta asettamaan konkreettisia tavoitteita ja etsimään keinoja niiden saavuttamiseksi. Tähän avuksi voi olla ikätasoon sopivia palkkiojärjestelmiä, jotka motivoivat lasta tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa. Tällöinen voi olla esimerkiksi jokin palkinto, kun on tietyn aikaa vahingoittamatta itseään. Vielä tärkeämpää ovat kuitenkin keskustelut, joissa omaohjaaja yhdessä nuoren kanssa käy läpi päivän kokemuksia, onnistumisia ja kehityskohteita. Omaohjaajat toimivat aktiivisina kuuntelijoina, jotka kysyvät, ihmettelevät ja auttavat nuoria sanoittamaan omia kokemuksiaan. Pienten edistysaskelten huomaaminen ja niiden korostaminen auttaa nuoria ymmärtämään, että jokainen askel eteenpäin on merkityksellinen, eikä paikallaan pysyminenkaan tarkoita taantumista. (Pienryhmäkoti 2025d.) Omaohjaajan rooli voimavara- ja ratkaisukeskeisessä työskentelyssä on siis ennen kaikkea mahdollistavaa ja kannustavaa. Omaohjaaja ei tarjoa valmiita ratkaisuja, vaan auttaa lasta löytämään omat voimavaransa ja käyttämään niitä uusilla tavoilla.

6.2 Traumakokemuksen ymmärtämisen merkitys

Monilla sijaishuoltoon sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla on jonkinlainen traumatausta (Linner-Matikka & Hipp 2023, 92). Heistä suurimmalla osalla traumat voivat olla luonteeltaan kehityksellisissä traumoja. Kyseiset traumat ovat seurausta turvallisina pidettyjen aikuisten kaltoinkohtelevasta käytöksestä, esimerkiksi pahoinpitelystä. Kehitykselliset traumat tapahtuvat yleensä salassa, jonka takia nuorella ei ole välttämättä mahdollisuutta jakaa kokemuksiaan kenenkään kanssa. Tämä johtaa siihen, että kaltoinkohtelu voi jatkua vuosia, jolloin trauman oireet ovat kokonaisvaltaisempia ja syvempiä. (Guerin-Marion ym. 2020, Traumaterapiakeskus 2019, Linner-Matikka & Hipp 2023, 17 mukaan.) Mahdollisia traumoja saatetaan vasta ensimmäisen kerran käsitellä sijoituksen aikana. Tämä voi johtua hyvästä salailusta. Sijaishuollon aikuiset, erityisesti omaohjaaja, voivat olla ensimmäisiä henkilöitä, joille nuori uskaltautuu kertomaan kokemuksistaan. Tällöin erityisesti omaohjaajan olisi hyvä olla tietoinen seuraavaksi kerrottavista asioista.

Trauma on vaikean tai sietämättömän tilanteen aiheuttama vaurio, joka tallentuu yksilön mieleen, aivoihin ja kehoon. Vaurion, eli trauman, tapahtuessa yksilöllä ei ole juuri sillä hetkellä siitä selviytymiseen käytössä riittäviä selviytymiskeinoja. Selviytymiskeinojen puutteen takia vaurio jättää pysyvemmän ja vahvemman jäljen henkilöön, joka vaikuttaa ihmisen arkipäivään. Trauma järjestyttää kokonaisuudessaan ihmisen turvallisuuden tunnetta. Tällöin ihmisellä on vaikeuksia kokea turvallisuutta ja uhan tunne voi jäädä päälle. Trauma saattaa oireilla esimerkiksi päihteiden väärinkäyttönä, ihmissuhdeongelmina sekä tunteiden ja mielialan säätelyn haasteena. On kuitenkin muistettava, että jokainen kohtaa elämänsä aikana järkyttäviä tilanteita, mutta se ei tarkoita automaattista traumatisoitumista. (Kolk 2017, Chu 2011, Traumaterapiakeskus 2019, Linner-Matikka & Hipp 2023, 14 mukaan.) Lapsella ja nuorella näitä selviytymiskeinoja on vielä hyvinkin vähän. Kyseisen asian takia heille järkyttävät tilanteet voivat olla hyvinkin traumaattisia. Lapsen ja nuoren heikko kiintymyssuhde tärkeisiin henkilöihin voi lisätä heidän alttiuttaan traumatisoitumiselle.

Sijaishuoltoon sijoitettujen lasten ja nuorten traumakokemusten yleisyyden vuoksi omaohjaajien yksi tärkeimmistä työmenetelmistä työskentelyssä on traumainformoitu työote. Työote työskentelyssä on tärkeää, koska se auttaa tunnistamaan traumareaktioita ja niihin pystytään reagoimaan paremmin, jolloin esimerkiksi estetään mahdollinen lisätraumatisoituminen. Traumatietoisuus työssä auttaa myös muun muassa ymmärtämään traumaattisen stressin merkitys lapsen ja nuoren kehityksessä, joka voi näkyä haastavan käytöksenä. (Yliruka & Kivioja 2020, Linner-Matikka & Hipp 2023, 178 mukaan.) Jotta omaohjaaja voi työskentelyssään käyttää traumainformoitua työtettä, on hänen tiedettävä mikä on työtteen teoreettinen pohja.

Tiivistetysti traumainformoitu työote pyrkii puuttumaan kokonaisvaltaisen pahoinvoinnin juurisyihin (Linner-Matikka & Hipp 2023, 28). Tavallisin juurisyy on väkivalta jossain muodossa.

Väkivallan muotoja ovat fyysinen, henkinen ja seksuaalinen. Työotteen pohjan ovat luoneet traumaselviytyjät ja heidän ponnistelunsa, kun he ovat saaneet itse määritellä kokemuksiaan ja oman elämänsä hallintaa. Kyseisen asian takia toiminnassa ei ole pelkästään kysymys toipumisesta vaan myös sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. (Blanch 2012, Linner-Matikka & Hipp 2023, 33 mukaan.) Traumainformoidun työotteen tavoitteena on yksilön traumainformointi ja voimaantuminen. Traumainformoinnin avulla pyritään tukemaan yksilöä hallitsemaan elämäänsä, toimintaansa ja olosuhteitaan paremmin, joiden avulla yksilön olisi mahdollista saavuttaa tavoitteensa itseohjautuvasti ja omaehtoisesti. Voimaantuminen tukee tavoitteiden saavuttamista tukemalla ihmistä löytämään voimavaransa ja vahvuutensa. (Sarvela & Auvinen 2020, 9.) Omaohjaajan luotua ohjattavaansa tiiviin ihmissuhteen on työotteesta hänelle paljonkin hyötyä. Omaohjaaja pystyy silloin esimerkiksi tukemaan paremmin ja monipuolisemmin nuorta löytämään omia voimavarojansa ja vahvuuksiansa. Näin ollen nuori voi muun muassa päästä eroon päihdeongelmasta ja parantaa omalta osaltaan ihmissuhteitansa.

Jotta omaohjaaja sijaishuollossa pystyy toimimaan ohjattavansa kanssa traumainformoidusti, on hänen oltava tietoinen edellä mainituista asioista. Omaohjaajan ajattelu on kuitenkin avainasemassa työskentelyssä. Traumainformoidussa ajattelussa nähdään, että nuori ei esimerkiksi ole vain paha haastavan käytöksensä takia vaan taustalla on jotain traumaattista. Omaohjaajan lähtökohtaisena tehtävänä on luoda nuoreen turvallinen suhde, jonka avulla hän muun muassa luo nuorelle turvallisuuden kokemusta. Omaohjaajan on hyvä lisäksi etsiä ja löytää keinoja, joiden avulla nuori pystyy esimerkiksi rakentamaan omaa identiteettiänsä (Bardy & Känkänen 2005, Linner-Matikka & Hipp 2023, 92 mukaan). Traumainformoitu työote sisältää paljon erilaisia asioita, mutta sen käyttäminen omaohjaaja työskentelyssä ei vaadi paljoa lisätyötä, koska siinä on paljon samanlaisia piirteitä kiintymyssuhdeteorian kanssa.

7 Omaohjaajatyöskentelyn käytäntöjä

Sijaishuollon ympäristössä omaohjaajatyöskentelyssä keskeisiä aiheita ovat esimerkiksi osallisuus, yhteydenpito ja itsenäistyminen. Sijaishuollossa asuvilla lapsilla ja nuorilla on oikeus osallistua omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin ja tuntea itsensä kuulluksi. Omaohjaaja toimii tukihenkilönä, joka edistää lapsen tai nuoren osallisuutta arjessa, toteuttaa moniammatillista yhteistyötä, tukee häntä suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja mahdollistaa yhteydenpidon vanhempiin tai muihin merkityksellisiin henkilöihin. Lisäksi omaohjaaja tukee nuoren itsenäistymistä ja valmistautumista itsenäiseen elämään, tarjoamalla tarvittavaa tukea ja ohjausta elämänhallintaan, päätöksentekoon ja vastuullisuuteen.

7.1 Osallisuuden vahvistaminen sijaishuollossa

Lastensuojelulla on sekä lakisääteinen että moraalinen velvollisuus toimia lapsen parhaaksi kaikissa häntä koskevissa asioissa ja tilanteissa. Lapsen osallisuuden oikeudesta on säädetty sekä kansallisessa että kansainvälisessä lainsäädännössä. Kansainvälisesti tämä oikeus on määritelty YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. (Hotari, Oranen & Pösö 2013, 149.) Kansallisissa lainsäädännöissä määritellään, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, joilla on oikeus mielipiteeseen. Lapsille tulee antaa mahdollisuus saada vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin, huomioiden ikä- ja kehitystaso. (PL 731/1999, 6§.) Heidän mielipiteensä ja toivomuksensa on otettava huomioon lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, heitä koskevissa päätöksissä ja lastensuojelun toteutuksessa (LsL 417/2007, 5§).

Nuoren osallisuus sijaishuollossa on keskeinen periaate, joka tukee nuoren hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Osallisuuden tukeminen edistää hyvinvointia ja vähentää eriarvoisuutta. Kokemus osallisuudesta linkittyy vahvasti sosioekonomiseen asemaan, koettuun terveyteen, hyvinvointiin sekä työ- ja toimintakykyyn, mikä vaikuttaa laajemmin yhteiskunnalliseen tasa-arvoon. (Heino 2020, 204.) Osallisuudella tarkoitetaan, että nuorella on oikeus ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä, tulla kuulluksi ja osallistua itseään koskeviin päätöksiin, joita nuoren edun turvaamiseksi tehdään. (Hotari ym. 2013, 149.) Sijaishuollossa oleva nuori on erityisen haavoittuvassa asemassa, joten hänen osallisuutensa vahvistaminen on tärkeä sekä yksilön oikeuksien että hänen kokonaisvaltaisen kehityksensä näkökulmasta.

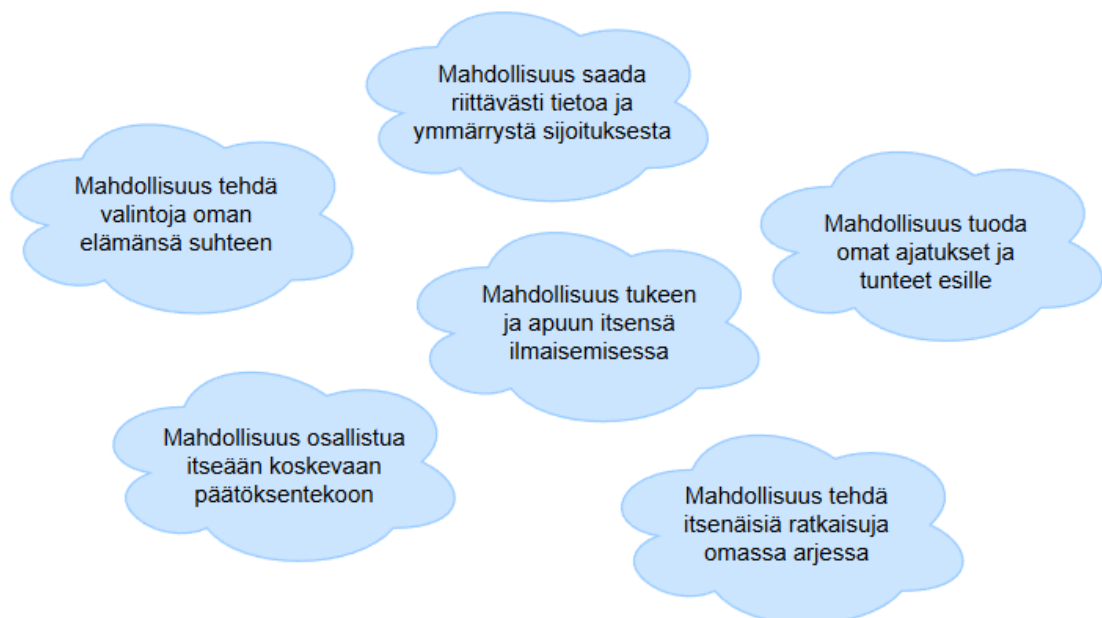
Osallisuus on kasvun väline, joka vaikuttaa niin nuoreen kuin heidän vanhempiansa, lastensuojelun ammattilaisiin, johtajiin ja päättäjiin. Osallisuus lisää nuoren kokemusta siitä, että hän on arvokas ja että hänen ajatuksensa ovat merkityksellisiä. Tämä voi edistää itsetuntoa, hyvinvointia ja turvallisuuden tunnetta. Jokaiselle on tärkeää saada peilata omaa toimintaansa muiden kautta, tuntea kuuluvansa johonkin ja kokea merkityksellisyyttä. Yhteiset kokemukset, vertaistuki ja yhdessä vietetty aika vahvistavat osallisuuden tunnetta ja lisäävät hyvinvointia. (Heino 2020, 204.)

Aikuisilla on tärkeä rooli lasten ja nuorten osallisuuden tukemisessa sekä mahdollistamisessa (Hotari ym. 2013, 151). Sijaishuollossa erityisesti omaohjaajan rooli on tässä merkittävä. Jotta nuori pystyy osallistumaan ja olla mukana asioiden hoitamisissa, on tärkeää, että nuori kokee olonsa turvalliseksi. Sijaishuollon ympäristössä nuoren on ensin koettava tila luotettavaksi ja turvalliseksi.

Sijaishuollossa omaohjaaja voi tukea ja toteuttaa osallisuutta esimerkiksi päätöksenteossa, sijoitukseen liittyvissä kokouksissa sekä omaohjaajatyöskentelyn kautta. On tärkeää, että nuorella on mahdollisuus tuoda esiin mielipiteensä ja saada vastauksia häntä askarruttaviin kysymyksiin. Osallisuutta ei voi tarkastella yksiselitteisenä ja yksitasoisena ilmiönä, vaan se rakentuu useista eri ulottuvuuksista, jotka vaikuttavat toisiinsa ja muotoutuvat tilanteen

mukaan. Hotari ym. (2013, 153-154) nostaa esille Nigel Thomasin (2002) näkemystä osallisuudesta. Hänen mukaansa osallisuutta ei voida nähdä pelkästään sen perusteella, onko sitä vähän, paljon vai ei lainkaan. Se sijaan osallisuus rakentuu useista tekijöistä, kuten nuoren mahdollisuudesta valita haluaako hän osallistua vai ei, oikeudesta saada tietoa ja kyvystä vaikuttaa päätöksentekoon. Myös ilmaisun vapaus, tarvittavan tuen saaminen sekä itsenäinen päätöksenteko ovat keskeisiä ulottuvuuksia. (Thomas 2002, Hotari ym. 2013, 153-154 mukaan.)

Edellä mainittu näkökulma on tärkeä, sillä se korostaa yksilöllisyyttä nuorten osallisuudessa. Jokainen nuori tarvitsee erilaista tukea ja erilaisia keinoja osallisuuden toteuttamiseksi. Esimerkiksi toinen nuori voi tuntea itsensä kuulluksi pelkästään saamalla riittävästi tietoa ja tilaisuuden ilmaista mielipiteensä, kun taas joku toinen tarvitsee aktiivista rohkaisua ja aikuisen apua pystyäkseen tuomaan ajatuksia esiin. (Thomas 2002, Hotari ym. 2013, 153-154 mukaan.) Tämä muistuttaa siitä, että osallisuus ei ole staattinen tila, vaan dynaaminen prosessi, joka muotoutuu nuoren tarpeiden ja tilanteen mukaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että nuorten osallisuutta ei voida järjestää yhden kaavan mukaisesti. Ei riitä, että nuorelle tarjotaan mahdollisuus osallistua, jos he eivät saa riittävästi tietoa tai tukea mielipiteidensä ilmaisemiseen. Osallisuuden tukeminen edellyttää, että aikuiset tunnistavat nuoren yksilölliset tarpeet ja tarjoavat hänelle mahdollisuuden osallistua omalla tavallaan (Hotari ym. 2013, 154).

Kuvio 2: Mahdollisuuksien pilvet nuoren osallisuuden edistämiseksi sijoituksen aikana (mukailen Thomas 2002, Hotari ym. 2013, 153)

Omaohjaajatyöskentelyllä on merkittävä keino vahvistaa nuoren osallisuutta sijaishuollossa. Omaohjaaja on nuoren lähin työntekijä, jonka tehtävänä on tukea nuorta arjessa, edistää

nuoren osallisuutta ja varmistaa, että hänen äänensä tulee kuulluksi. Nuoren äänen tulisi kuulua hänen omassa asiassansa myös silloin, kun hänen näkemyksensä eroaa aikuisten käsityksistä. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi, kun nuori on kohdannut väkivaltaa kotona ja alkaa siitä puhumaan. Vanhempi kuitenkin kieltää väkivallan kotona. (Hotari ym. 2013, 156.) Aikuinen ei voi sivuttaa nuoren sanomaa asiaa vanhemman puheiden vuoksi. Omaohjaajasuhde perustuu luottamukseen ja turvallisuuteen, on sen tavoitteena tarjota nuorelle mahdollisuus ilmaista tunteitaan sekä ajatuksiaan vapaasti.

Vaikka nuoren osallisuus on tunnustettu periaate sijaishuollossa, sen toteutuminen ei ole aina yksiselitteistä. Nuoren osallisuus rakentuu moniulotteisessa vallankäytön verkostossa, jossa vaikuttavat niin nuoret, vanhemmat kuin asiantuntijatkin erilaisineen näkökulmineen (Hotari ym. 2013, 157.) Nuoret eivät voi tehdä kaikessa asioissa päätöksiä eikä täysi valta voi nuorella olla nuoren edun vuoksi. Välillä päätöksiä joudutaan tekemään lastensuojelussa ilman nuoren osallisuutta päätökseen. Tällaisia tilanteita on esimerkiksi liikkumisvapauden rajoittaminen tai aineiden ja esineiden haltuunotto. Tilanteet ovat kuitenkin tärkeä käydä nuoren kanssa läpi ja kysyä aina esimerkiksi mielipide häntä rajoittavaan toimeen.

Osallisuuden kehittäminen on kuitenkin aina paikallaan ja esimerkiksi erilaisilla kyselyillä nuoren mielipidettä osallisuudesta voidaan kartoittaa. Nuorilta saatavaa palautetta tulisi käyttää osallisuuskäytäntöjen kehittämiseen. Sijaishuollossa tulee panostaa nuorilähtöiseen työskentelytapaan, jossa nuori nähdään aktiivisena toimijana.

7.2 Yhteistyö osana nuoren sijoitusta

Sijaishuollossa pyritään tiiviiseen yhteistyöhön eri tahojen kanssa. Moniammatillinen yhteistyö sijaishuollossa muodostuu sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisista, jotka työskentelevät yhdessä sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Vaikka nuori voi olla itse yhteydessä vanhempiinsa tai huoltajaansa ja esimerkiksi sosiaalityöntekijäänsä, on omaohjaajan rooli tärkeä yhteistyössä. Omaohjaaja toimii yhteyshenkilönä nuoren, perheen, sosiaalityöntekijän sekä muiden ammattilaisten välillä, varmistaen, että esimerkiksi päätökset tehdään nuoren etua ajatellen ja tiedonkulku toteutuu mahdollisimman saumattomasti. Yhteistyön tavoitteena on tarjota kokonaisvaltaista tukea ja palveluita, jotka vastaavat nuorten yksilöllisiin tarpeisiin ja edistävät heidän kehitystään. Se on edellytyksenä asiakaslähtöisessä toiminnassa. (Sandström, Keiski-Turunen, Hassila, Aunola & Alahuhta 2018.)

Rakenteet ja käytännöt eivät monialaisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä synny itsensä. Yhteistyön rakentamiseen tarvitaan eri alojen ammattilaisten vuorovaikutusta, tahtoa ja sitoutumista yhteistyöhön. Sen lisäksi se vaatii ymmärrystä toimijoiden välisistä riippuvuuksista, kun yritetään ratkaista asiakkaan pulmia tai tukea asiakkaan hyvinvointia. (Helminen 2017, 19.) Tiivis yhteistyö mahdollistaa joustavan tuen tarjoamisen ja ennaltaehkäisee

mahdollisia ongelmia. Lisäksi moniammatillisuus parhaimmillaan parantaa sijaishuollon laatua ja varmistaa, että nuori saa parhaat mahdolliset edellytykset kasvuunsa ja kehitykseensä.

Moniammatillinen yhteistyö ei kuitenkaan aina ole niin selkeää. Nuorten ja perheiden palveluissa yhteistyö ei ole täysin saumatonta ja saavuttanut niin eheää kokonaisuutta, kun voisi toivoa (Helminen 2017, 18). Tämä tuokin siis omat haasteet omaohjaajatyöhön. Haasteita saattavat aiheuttaa tiedonkulun ongelmat, muutosvastarinta ja toisten ammattilaisten osaaamisen riittämätön tunnistaminen. (Sandström ym. 2018.) Yleisesti Suomen yhteiskunnan jäsenillä on oikeus erilaisiin palveluihin, joita sosiaali- ja terveyspalveluiden ammattilaisilla on velvollisuus toteuttaa yhteistyössä lakien nojalla (Helminen 2017, 18). Nuorella ja perheellä on siis lakisääteinen oikeus saada nuoren terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut viipymättä. Palvelut tulee järjestää tarvittavalla laajuudella juuri sillä vuorokauden aikana, jolloin niille on tarve. (1301/2014, 13§.)

Sijaishuoltopaikan tulee tukea ja edistää nuoren yhteydenpitoa vanhempiinsa sekä muihin hänelle läheisiin henkilöihin (Lsl 417/2007, 54§). Omaohjaajatyöskentelyssä on olennaista tuntea nuoren keskeisimmät elämäntapahtumat, läheiset ihmiset ja vuorovaikutussuhteet (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 26). Kyseiset asiat ovat tärkeässä roolissa muun muassa luottamussuhteen rakentamisessa ja tavoitteiden asettamisessa. Omaohjaajan ja vanhempien tai huoltajan väliseen vuorovaikutussuhteen luomiseen tulee käyttää aikaa sekä ymmärrystä perheen tilanteesta. Yhteistyö vanhempien tai huoltajien kanssa on usealla tasolla tärkeä asia nuorelle, esimerkiksi se voi tukea nuoren kiinnittymistä omaohjaajaan. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 28.) Hyvä vuorovaikutussuhde on lisäksi tärkeässä roolissa muun muassa vanhempien tai huoltajan osallistumisessa erilaisiin tapaamisiin, jolloin nuori havaitsee vanhemman tai huoltajan olevan kiinnostunut hänen asioistaan (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 31). Omaohjaajan on tärkeää olla hyvässä ja tiiviissä yhteistyössä nuoren vanhempiin tai huoltajiin sekä muihin läheisiin sijoituksen aikana, koska se on tärkeä motivaattori myönteisen muutoksen tapahtumisessa. (Kekkonen & Jahnukainen 2023, 26). Siinä missä omaohjaaja luo luottamussuhdetta nuoreen, on sen luominen myös vanhempaan tai huoltajaan tärkeää hyvään yhteistyön edistämiseksi.

7.3 Nuoren matka kohti itsenäistä elämää

Oman elämän aloittaminen itsenäisesti on nuorelle merkittävä elämänvaihe, joka herättää monenlaisia tunteita. Se voi tuoda mukanaan innostusta ja odotusta, mutta myös epävarmuutta ja huolta tulevasta. (Honkatukia, Kallio, Lähde & Molkänen 2020, 85-86.) Sijaishuollossa kasvanut nuori kohtaa samoja haasteita kuin muutkin itsenäistyvät nuoret. Haasteet voivat kuitenkin olla erityisen vaikeita, joka tulee huomioida itsenäistymisprosessissa. Tällaisia haasteita voivat olla esimerkiksi puutteellinen tukiverkosto, taloudelliset vaikeudet ja haasteet arjenhallinnassa.

Itsenäistyminen vaatiikin siis huolellista valmistautumista. Nuorta on tärkeä kannustaa puhumaan itsenäistymisen aiheuttamista tunteista, kuten pelosta (SOS lapsikylä 2025). Omaohjaaja on keskeisessä asemassa tukemassa nuorta itsenäistymisen polulla. Hänen tehtävänsä on toimia sekä kasvattajana että tukihenkilönä, tarjoten sekä käytännön ohjausta että emotionaalista tukea. Omaohjaajan rooli ei ole vain ohjeiden antaminen, vaan nuoren itsenäistymiseen liittyy myös luottamuksen rakentaminen ja nuoren oman toimijuuden vahvistaminen.

Monilla sijaishuollossa olevilla nuorilla on rajalliset sosiaaliset tukiverkostot, mikä on yksi suurimmista haasteista heidän itsenäistymisessään. Kaikki tarvitsevat sosiaalista tukea ja erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville nuorille tukevat ihmissuhteet voivat edistää resilienssiä eli psyykkistä selviytymiskykyä ja vähentää kielteisten seurausten riskiä. (Paulsen & Berg 2016, 125-131.) Onnistuneen itsenäistymisen kannalta on olennaista, että nuori saa tukea sekä ennen sijaishuollosta lähtemistä että sen jälkeen.

Tukiverkoston puute voi aiheuttaa tunteen yksinäisyydestä ja turvattomuudesta, sillä kaikilla ei ole pysyvää yhteyttä biologiseen perheeseensä tai muita läheisiä aikuisia tukemassa nuoren matkaa. Sosiaalinen tuki auttaa nuorta selviytymään vastoinkäymisistä elämän eri vaiheissa ja korostuu erityisesti suurten sosiaalisten muutosten, kuten aikuisuuteen siirtymisen aikana (Paulsen & Berg 2016, 125-131). Nuoren ei siis tulisi jäädä yksin itsenäistymisen jälkeen, vaan hänen tulisi saada tukea myös muilta aikuisilta ja yhteisöiltä. Omaohjaajan tehtävänä on auttaa nuorta löytämään luotettavia kontakteja ja verkostoja. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että nuori saa tietoa sosiaalipalveluista, tutustuu vertaistukiryhmiin tai löytää tukihenkilön, joka voi tukea häntä itsenäistymisen jälkeen. Tukiverkoston avulla nuori voi saada tukea ja neuvoja myös silloin, kun omaohjaaja ei ole enää mukana arjessa.

Omaohjaajan on tärkeää varmistaa, että nuori tuntee oikeutensa ja mahdollisuutensa saada tukea myös sijaishuollon päätyttyä. Sijaishuollon päättyessä lapselle tai nuorelle on järjestettävä jälkihuoltoa. Jälkihuoltoon on oikeus huostaanotetun sijaishuollon päättyttyä, viimeistään 18-vuotiaana tai yli puoli vuotta kestäneen, lapseen yksin kohdistuneen avohuollon sijoituksen jälkeen. (LsL 417/2007, 75§.) Jälkihuolto on tärkeä palvelu, joka tarjoaa nuorelle apua saavuttaakseen itsenäiseen arkeen ja aikuisuuteen riittävät ja tarvittavat valmiudet (THL 2024c). Jälkihuollossa jälkihuollon ohjaaja tukee yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa nuorta arjen hallinnassa, taloudessa sekä opiskelu- ja työelämätaitojen kehittämisessä. He auttavat nuorta myös varmistamaan nuoren tarvitsemien palveluiden saanti. (Lastensuojelun jälkihuolto on sinun oikeutesi 2024, 2). Jälkihuoltoon siirtymistä tulee valmistella omaohjaajan toimesta hyvissä ajoin. Viimeistään kuusi kuukautta ennen palveluiden vaihtumista, jotta siirtymä sujuisi mahdollisimman sujuvasti ja että nuori ehtii käsitellä tärkeimpiä asioita etukäteen. (Lastensuojelun jälkihuolto on sinun oikeutesi 2024, 2).

Itsenäistymisen siirtymävaihe voi olla nuorelle henkisesti kuormittava, ja omaohjaajan tehtävänä on tarjota turvallinen ympäristö tunteiden käsittelyyn. Tämä voi tarkoittaa läsnäoloa, kuuntelemista ja nuoren tukemista hänen vaikeina hetkinään. Psykyinen hyvinvointi on yhtä tärkeää kuin käytännön arjenhallinta, sillä epävarmuuden ja stressin hallinta on keskeinen osa itsenäistymistä. Monien nuorten vahva omavaraisuus voi toimia resilienssin lähteenä, mutta toisaalta se saattaa vaikeuttaa yhteyksien luomista ihmisiin, jotka voisivat tarjota heille positiivista tukea (Paulsen & Berg 2016, 125-131).

Emotionaalinen sopeutuminen itsenäiseen elämään voi olla vaikeaa, erityisesti jos nuorella on taustallaan traumaattisia kokemuksia, jotka voivat vaikuttaa luottamukseen, päätöksentekokykyyn ja elämänhallintaan. Nuoruudessa keskeinen haaste on vahvan minätunteen, itsetunnon ja minäkäsityksen muodostaminen (THL 2024c). Itsenäistymisen tukemisessa yksi tärkeimmistä osa-alueista onkin näiden kehittämisen ja määrittämisen. Identiteetin rakentamisen haasteet liittyvät myös nuoruuteen (THL 2024c). Omaohjaajan tulisi tukien kannustaa nuorta tekemään itsenäisiä päätöksiä ja ottamaan vastuuta omasta elämästään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita pelkästään kannustusta, vaan myös konkreettisia tilanteita, joissa nuori saa harjoitella päätöksentekoa ja huomata oman toimintansa seuraukset. Kun nuori kokee pystyvänsä selviytymään arjen haasteista, hän alkaa myös luottamaan omiin kykyihinsä.

Taloudellinen itsenäisyys on keskeinen osa aikuisuutta, mutta monelle sijaishuollosta lähtevälle nuorelle se voi olla suuri haaste. Erityisesti rahanhallinta on itsenäistyessä tärkeää. Itsenäistymisen edellytyksenä on, että nuori hallitsee myös taloudelliset taidot edes jotenkin (Honkatukia ym. 2020, 91). Monet sijaishuoltotautaiset ovat kertoneet joutuneensa talousvaikeuksiin täysi-ikäistyttyään, mikä on vaikuttanut pitkälle aikuisuuteen. Esimerkiksi luottotietojen menettäminen voi vaikeuttaa vuokra-asunnon hankkimista ja kaventaa elämänvalintoja. (SOS lapsikylä 2025.) Puutteellinen koulutus tai vähäiset työelämävalmiudet voivat hankaloittaa työllistymistä, mikä voi johtaa taloudelliseen epävarmuuteen. Ilman asianmukaista taloushallinnan opettelua nuori voi ajautua velkakierteeseen tai jopa asunnottomuuteen.

Sujuva arki vapauttaa voimavaroja nuoren elämän muihin osa-alueisiin, joten rutiinien opettelu on keskeinen itsenäistymistaito. (Honkatukia ym. 2020, 88.) Arjenhallintaan liittyvät haasteet, kuten ruoanlaitto, siivous, laskujen maksaminen ja aikataulujen hallinta, voivat aiheuttaa vaikeuksia, jos näitä taitoja ei ole opeteltu riittävästi ennen itsenäistymistä. Kodinhoito, talouden hallinta, ruoanlaitto ja ajanhallinta ovat olennaisia taitoja, joita omaohjaajan tulisi opettaa nuorelle jo hyvissä ajoin ennen itsenäistymistä. Näitä taitoja ei voi oppia pelkästään teoriassa, vaan ne tulee ottaa osaksi arkea. Omaohjaaja voi esimerkiksi harjoitella nuoren kanssa laskujen maksamista, tehdä ruokaostoksia ja valmistaa ruokaa yhdessä. Tällainen toiminnallinen oppiminen auttaa nuorta sisäistämään arjenhallinnan taitoja tehokkaammin.

Vaikka vapaus ja rajoittamattomuus kuuluvat itsenäistymiseen, arjen rytmi ja säännöllisyys auttavat jaksamaan ja kasvamaan vastuulliseksi aikuiseksi. Itsenäistymiseen liittyvät sekä vapauden tunteita että vastuun ottamista omasta elämästä. (SOS lapsikylä 2025.) Omaohjaajan rooli on ensiarvoisen tärkeä, sillä hänen tuellaan nuori voi kehittää itsenäisyyttä vahvistavia taitoja ja saada valmiuksia kohdata elämän haasteet.

8 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön sai alkunsa ajatuksesta omaohjaajatyön tärkeydestä sijaishuollossa. Omaohjaajuus on jokaisessa sijaishuollon yksikössä tuttu käsite. Sen toteutuminen ei kuitenkaan ole aina niin itsestään selvää, koska työn arki, resurssien riittävyys ja henkilöstön vaihtuvuus voivat vaikeuttaa pitkäjänteistä ja laadukasta omaohjaajatyötä. Omaohjaajuus ei siis ole vain nimellinen asia, vaan siihen liittyy asioita, jotka vaikuttavat vahvasti lapseen ja nuoreen.

8.1 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena oli syventää ymmärrystä omaohjaajatyöskentelyn merkityksestä lastensuojelun sijaishuollossa niille, jotka ovat kiinnostuneita omaohjaajuudesta tai työskentelevät sen parissa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia posterit Pienryhmäkoti Polun Hikiän yksikön työntekijöille omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Posterin tarkoituksena on tukea omaohjaajien työtä sekä vahvistaa omaohjaajuuden keskeisten osa-alueiden näkyvyyttä arjessa.

8.2 Kehittämistyön menetelmät

Opinnäytetyömme oli kehittämismuotoinen, jonka aikana kehitettiin tuote eli omaohjaajuutta tukeva posterit, työelämäkumppanille. Kehittämismuotoinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta. Osat ovat kehitettävä tuote tai tapahtuma, ja sitä taustoittava kirjallinen raporttiossa eli tietoperusta. Lisäksi kehittämismuotoiseen opinnäytetyöhön liittyy lähestulkoon poikkeuksetta kumppanuutta, kuten työelämäkumppani, kenelle esimerkiksi tuote kehitetään. Kehityskohteen aihe kannattaa olla sopivasti ajankohtainen tai ajaton, ja tärkeä sekä sitä on pysyttävä kehittämään. Edellä mainittujen asioiden takia kehittämismuotoisten opinnäytetöiden aiheet ovat melko arkisia. Kehittämismuotoisen opinnäytetyön tuotoksen tulisi olla arkijärkinen sekä toimeksiantajalle että itse opinnäytetyön tekijälle, esimerkiksi käytetyn termistön tulee vastata käytettyä ammattikieltä. (Hakala 2022, Opinnäytetyö on prosessi.)

Opinnäytetyö toteutettiin yhdessä työelämäkumppanin kanssa, jonka takia kehittämistyössä oli mukana kumppanuutta. Kumppanuuteen liittyy vahvasti empatia, jotka yhdessä luovat asenteen yhteisestä visiosta. Yhteisessä visiossa luodaan toimintatavat ja käsitykset asioille. Kumppanuus ja empatia tuovat kehittämistyöllä lisäksi yhdessä ihmettelyä ja jäsentelyä sekä yhteisen ymmärryksen muodostamista kehittämistarpeesta. (Vilkkä 2021, 35-36.)

Tutkimusmenetelmät eli tutkimusmenetelmät, ovat tapoja ja käytäntöjä, joiden avulla kootaan tarkoituksenmukaisia tietoisia havaintoja tutkimuskohteesta. Menetelmät ovat erilaisia tapoja aineiston kokoamisessa, jolloin saadaan haltuun ensi käden tietoja ja lähteitä sekä/tai jo tehtyjä materiaaleja. Ensi käden aineistot ja lähteet vastaavat suoraan esimerkiksi tutkimuskysymyksiin tai kehittämistehtävään. Aineistot kootaan itse, esimerkiksi kyselyn avulla. Jo tehdyt aineistot ja lähteet ovat materiaaleja, jotka joku toinen henkilö on kerännyt tutkimuskäyttöön tai muuhun tarkoitukseen. Ne eivät vastaa suoraan tutkimuskysymyksiin tai kehittämistehtävään. Jo tehtyjä materiaaleja ovat muun muassa kirjat ja artikkelit. (Luostarinen & Väli-
verronen 1991, Vilka 2021, 40 mukaan.)

Kysely on yksi tyypillisimmistä tutkimusmenetelmistä. Kysely on nopea ja tehokas menetelmä (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 121). Menetelmän avulla pystytään tutkimaan muun muassa suuren määrän ja hyvin hajallaan olevien ihmisten mielipiteitä, asenteita tai ominaisuuksia. Kyselyn tavoitteena on kysyä samat kysymykset kaikilta vastaajilta samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Menetelmän voi toteuttaa esimerkiksi verkkokyselynä tai puhelimitse. Kysely edellyttää käsitteiden määrittämisen arkikielellä tai vastaajien tietämyksen tasolle sopivaksi, jotta jokainen tutkimukseen osallistuva ymmärtää käsitykset ja kysymykset samalla tavalla. Tällöin tuloksia pystytään mittaamaan ja tulokset ovat johdonmukaisia. Kyselyn toteuttamiseen liittyy usein otanta. Otanta on menetelmä, jossa tutkimuksen perusjoukosta, eli kohderyhmästä, poimitaan otos, eli kohderyhmästä tietynkoinen joukko. Otoksen avulla tulee saada kokonaiskuva kohderyhmästä, joka edustaa perusjoukkoa. Otanta on pakollinen kohderyhmän ollessa hyvinkin suuri. Kyselyn voi kuitenkin toteuttaa pienemmissä ryhmissäkin, jolloin otantamenetelmänä toimii kokonaisotanta. Kokonaisotannassa koko perusjoukko otetaan mukaan kyselyn vastaamiseen. (Nummenmaa 2006, Vilka 2007&2021, Vilka 2021, 46&48 mukaan.)

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi kyselyn, koska se mahdollisti laajan ja tehokkaan tiedonkeruun työelämäkumppanimme nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. Kyselyn avulla saimme kattavan otoksen vastauksista, mikä mahdollisti tulosten yleistämisen laajemmalle kohderyhmälle. Suurin osa kysymyksistämme olivat avoimia kysymyksiä. Avoimien kysymysten avulla kyselystä voi tuottaa laadullista dataa (Ojasalo ym. 2015,134). Avoimet kysymykset ovat laadullisia kysymyksiä, joihin ei ole ennalta määrättyjä vastausvaihtoehtoja. Tällä tavalla kyselyssä vastaaja voi ilmaista ajatuksensa omin sanoin haluamallaan tavalla, mikä mahdollistaa spontaanien mielipiteiden keräämisen. (Vilka 2021, 107.) Lisäksi pienessä otoksessa avoimet kysymykset mahdollistivat tarkempien ja yksityiskohtaisempien vastausten saamisen, jotka toivat esiin tärkeitä näkökulmia, joita ei määrällisillä kysymyksillä pystytty tavoittamaan. Kysely oli myös ajallisesti ja resurssien kannalta tehokas tapa kerätä aineistoa opinnäytetyöhön, sillä vastaajat pystyivät osallistua itselleen sopivana ajankohtana annettuun päivämäärään mennessä.

Kyselymenetelmä tuki tutkimuksen luotettavuutta, sillä kaikkia vastaajia kohdeltiin tasavertaisesti samojen kysymysten avulla. Tämä vähensi tutkijan vaikutusta aineistoon ja auttoi varmistamaan puolueettomat tulokset. Koska kehittämistyö tehtiin yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa, kysely tarjosi selkeän ja systemaattisen tavan kerätä tietoa, jonka pohjalta pystyimme tekemään perusteltuja kehittämistoimenpiteitä.

8.3 Kehittämistyön toteuttamissuunnitelma

Tässä opinnäytetyössä menetelmänä käytettiin kyselyä, joka mahdollisti mahdollisimman laajan tiedonkeruun työelämäkumppanimme nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. Toteutus eteni vaiheittain, jotta kehittämisprosessi oli systemaattinen ja luotettava.

Ensimmäisenä vaiheena oli suunnittelu, jossa määrittelimme kyselyn tavoitteen, joka oli syventää tietoa omaohjaajuudesta sekä kerätä laajasti ja tehokkaasti tietoa työelämäkumppanimme nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. Lisäksi laadimme kysymykset, valitsimme kohderyhmän sekä päätimme toteutustavan, joka meillä oli sähköinen kysely.

Seuraavaksi laadimme kyselylomakkeen, jossa kysymykset olivat selkeitä ja ymmärrettäviä. Vastaustyyppien valinta oli tärkeää ja kyselyyn sisällytettiin vain semmoiset kysymykset, jotka tarvitsimme saavuttaaksemme työn tavoitteet. Kyselyn toimivuuden vuoksi testaaminen on välttämätöntä ennen varsinaista tiedonkeruuta. (Ojasalo ym. 2015, 130&133.) Testauksen tarkoituksena oli saada kyselystä muovattua mahdollisimman onnistunut sisällöllisesti, saadaksemme vastauksista eniten irti. Liian pitkä ja epäselvä kysely on suoraan yhteydessä kyselyyn vastaavien vastaamishalukuuteen. Kysymysten asettelulla on myös tärkeä rooli kyselyä tehdessä. (Ojasalo ym. 2015, 131.) Pilotoinnin avulla saimme kyselyn keston myös arvioitua. Kyselyn tekijällä tulisi kestää korkeintaan 15-20 minuuttia tehdä kysely (Ojasalo ym. 2015, 131). Kyselyn pilotointi toteutettiin opinnäytetyön kirjoittajan läheisellä.

Suunnitelman hyväksymisen jälkeen haimme tutkimuslupaa, jotta saimme lähetettyä kysymykset (liite 2) yksikköön. Yksikön vastaava ohjaaja jakoi kyselyn omaohjaajille. Luvan saatua siirryimme tiedonkeruuvaiheeseen, jossa kysely jaettiin kohderyhmälle. Seurasimme vastauksen kertymistä. Kun kyselyn määräpäivä oli mennyt ja saimme kyselyyn vastauksia, siirryimme tiedon analysointiin. Analysoinnissa aineistoa järjesteltiin ja tulkittiin. Lopuksi tulokset raportoitiin, analysoitu tieto esitettiin jäsennellysti ja teimme johtopäätökset sekä posterin kehittämistyötä varten.

Kuvio 3: Kehittämistyön prosessi

Omaohjaajatyöskentelyn kehittämisessä kohderyhmänämme toimivat Pienryhmäkoti Polussa Hikiän yksikössä työskentelevät omaohjaajat. Heidät tavoitimme työelämäkumppanimme kautta. Koska kyseessä oli kuusi henkinen yksikkö, käytimme kyselyssä kokonaisotantaa. Tarkoituksena oli kerätä kyselyn avulla tietoa omaohjaajuudesta kyseisestä yksiköstä, voidaksemme vahvistaa heidän omaohjaajiensa toimintaa. Kyselyn alussa oli saatekirje (liite1), jossa ilmeni mihin tiedot tulevat, miten tietoja käytetään, kauan niitä säilytetään sekä miten käsittelemme vastaajien henkilötietoja. Kysely toteutettiin Google Formsia kautta.

9 Aineiston analysointi

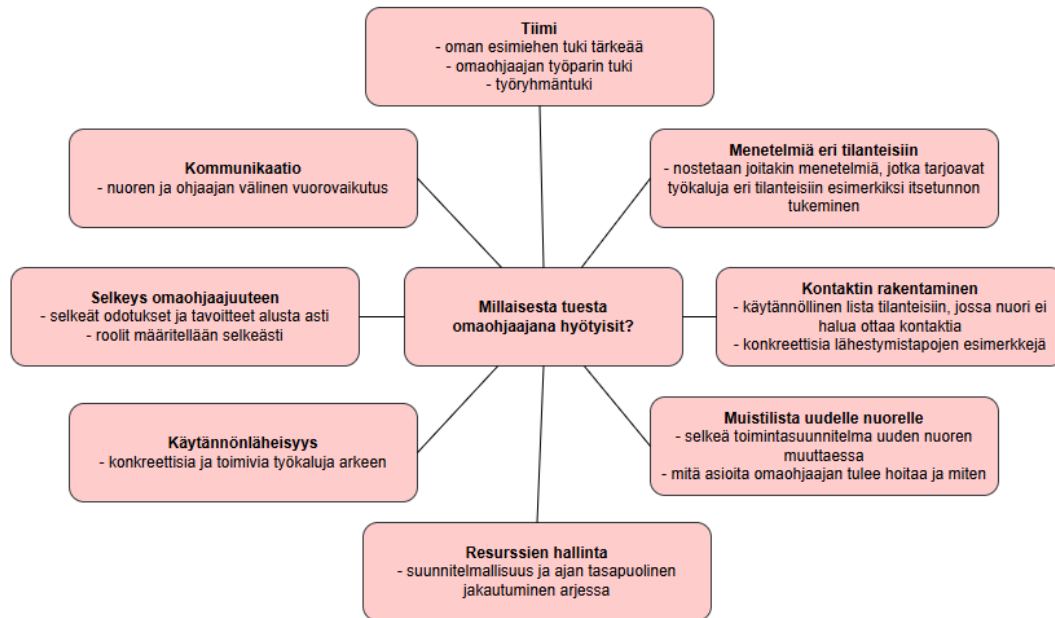
Kyselylomakkeessamme suurin osa kysymyksistämme oli avoimia kysymyksiä. Avoimien kysymysten vastauksien analysoimiseen käytimme laadullista sisältöanalyysia. Sisältöanalyysin avulla tiivistimme kerätyn aineiston ja muunsimme sen teoreettiseen muotoon. Laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä käytimme teemoittelua.

Laadullinen sisällönanalyysi keskittyy erityisesti siihen mistä asioista, aiheista ja teemoista tuotettu aineisto kertoo, esimerkiksi mitä asioita teksti käsittelee. Analyysitavassa ei siis keskitytä kielelliseen tai muuhun ilmaukseen vaan aineistosta nouseviin aiheisiin. Analyysitapaa voi käyttää kirjoitettujen tekstien analysoimisen lisäksi muun muassa haastatteluissa ja kuvaa sisältävään aineistoon. Laadullista sisältöanalyysia lähellä oleva analyysimenetelmä on teemoittelu. Usein näitä kahta käytetään vaihtoehtoisena nimityksestä toisilleen. (Vuori 2025.)

Teemoittelu on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä. Analyysimenetelmä tavoitteena on paikantaa analysoitavasta aineistosta tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet, eli teemat. Aineiston teemoittelussa tuodaan esille tutkimuksen kannalta keskeiset asiakokonaisuudet ja usein esiintyvät piirteet. Vaikka teemoittelua voidaan käyttää sisällönanalyysin vaihtoehtoisena nimityksenä, voidaan sitä lisäksi pitää sen yhtenä muotona. (Eskola & Suoranta 2008, Tuomi & Sarajarvi 2018, Juhila 2025 mukaan.)

Kyselyn avulla keräsimme tietoa omaohjaajuuteen liittyvistä ajatuksista. Kysymyksillä haettiin vastausta erityisesti tavoitteista, millaiseksi työskentely koetaan, sen merkityksestä lasten hyvinvointiin ja yksilöllisten tarpeiden tukemiseen, menetelmistä sekä millaisesta tuesta omaohjaaja hyötyisi. Analyysissä jokaisen kysymyksen vastauksesta nostettiin eniten esille tulleita näkökulmia ja aiheita. Teemoittelun avulla nostimme kehittämistyömme, ja opinnäytetyön tuotoksen, kannalta olennaisimmat teemat esille. Tällöin pystyimme myös toteuttamaan opinnäytetyömme tuotoksen tarkoitusta eli luomaan posterin Pienryhmäkoti Polun Hikiän yksikön työntekijöille omaohjaajuuden tueksi. Teemat, jotka nousivat kyselyssä esille ja käytimme

posterissa (liite 3), olivat vastavuoroinen kommunikointi, nuoren hyvinvointi, tiimi, menetelmät ja tavoitteet.

Kuvio 4: Esimerkki teemoittelusta miellekartan avulla

Kysymyksen teemoittelussa käytimme apuna miellekarttoja. Miellekarttojen avulla saimme nostettua jokaisen kysymyksen eniten esille tulleet näkökulmat ja aiheet. Jokaisesta avoimesta kysymyksestä tehtiin miellekartta. Kuviossa 4 miellekartta kyselymme viimeisestä avoimesta kysymyksestä. Miellekartan avulla pystyimme valitsemaan meidän mielestämme tärkeimmän omaohjaajan saaman tuen posteriin, joka oli tiimityö.

9.1 Aineiston tulokset

Kyselymme vastasi neljä työntekijää kuudesta työntekijästä. Vaikka emme saaneet kaikkien työntekijöiden vastauksia, saimme kyselyyn vastanneiden vastuksista koottua hyvän analyysin. Avoimiin kysymyksiin vastaajat olivat vastanneet laadullisesti hyvin, jonka pohjalta pääsimme rakentamaan posteria omaohjaajuuden tueksi.

Kysely, joka käsitteli omaohjaajuutta osoitti, kuinka suuri vaikutus omaohjaajalla on nuoren hyvinvointiin ja kehitykseen. Kyselyn vastauksissa painotettiin omaohjaajalla olevan keskeinen ja moniulotteinen rooli sijaishuoltoyksikön arjessa. Vastauksissa nousi esille omaohjaajan rooli nuoren ensisijaisena tukihenkilönä, joka kantaa laajan vastuun nuoren arjesta, kehityksestä ja yksilöllisten tarpeiden huomioimisesta. Omaohjaajan tehtäviin kuuluu muun muassa palaveriin osallistuminen, kuukausiraporttien kokoaminen, yhteydenpito perheeseen ja verkostoihin sekä käytännön asioiden hoitaminen, kuten hakemusten laatiminen ja hankintojen

tekeminen. Näiden konkreettisten tehtävien rinnalla omaohjaajatyöskentelyn keskiössä on kuitenkin ennen kaikkea luottamuksellisen suhteen rakentaminen nuoren kanssa.

Työntekijät nostivat esille, että omaohjaajatyön tärkein tavoite on luoda turvallinen, luottavainen ja keskusteleva vuorovaikutussuhde. Kyseisen suhteen pohjalta nuoren on mahdollista käsitellä elämänsä haasteita, harjoitella sosiaalisia taitoja ja löytää omia vahvuuksia ja mielenkiinnon kohteita. Vastauksissa painottui myös omaohjaajan rooli nuoren osallisuuden lisäämisessä. Tavoitteena on, että lapsi osallistuu omien asioiden hoitamiseen ja saa tukea itseymmärryksen kehittymiseen sekä tulevaisuuden suunnitteluun.

Kyselyn vastauksissa omaohjaajatyöskentely kuvattiin sekä merkitykselliseksi että haastavaksi. Suurin osa vastaajista nosti esille, että suhteen luominen nuoreen voi olla vaikeaa. Eri-tyisesti silloin, kun nuoren elämässä on ollut paljon vaihtuvia aikuisia tai vahva side perheeseen, joka vaikuttaa sijoituksen dynamiikkaan. Myös ohjaajien työvuorojen rakenteet ja yksikön hetkinen arki koettiin haasteeksi syvällisen omaohjaajatyön toteutumiselle. Myös ensimmäistä kertaa omaohjaajana toimivat vastaajat kokivat epävarmuutta siitä, mitä kaikkea tehtävään todella kuuluu ja kaipaisivat selkeämpiä ohjeita työn tueksi.

Kyselyssä korostui omaohjaajan erityinen asema nuoren hyvinvoinnin tukijana. Vastausten perusteella omaohjaaja on usein se aikuinen, joka tunnistaa nuoren yksilölliset tarpeet ja pyrkii saamaan nämä näkyväksi myös muille toimijoille. Joissain vastauksissa omaohjaajan roolia kuvattiin tietyllä tapaa kriittiseksi, esimerkiksi silloin, kun nuoren tarvitsemien palveluiden saaminen vaatii aktiivista vaikuttamista ja byrokratian kanssa tietynlaista taistelua. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että omaohjaaja osaa tukea nuorta vaikeina hetkinä aktiivisella tavalla eläen tukien, mutta ei tehden asioita nuoren puolesta.

Kyselyssä ilmeni, että omaohjaajat hyödyntävät työssään monipuolisesti erilaisia menetelmiä ja työkaluja. Näitä olivat muun muassa ratkaisukeskeinen työote, motivoiva haastattelu, PACE - menetelmä eli positiivinen näkökulma, psykoedukaatio eli luotettavan tiedon välittäminen mielenterveydestä, yhteiset keskustelut ja toiminnalliset tai visuaalisen keinot, kuten kortit, asteikot, kuvatuki ja taidepohjaiset menetelmät. Vastaajat kokivat tärkeäksi, että työskentelytapoja voi valita nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaan ja että suhteen rakentamisessa on tilaa luovuudelle ja joustavuudelle.

Tuen tarpeista kysyttäessä, vastaajat toivat esille tarpeen konkreettiselle ja visuaaliselle ohjeistukselle. Kyselyssä ilmeni, että esimerkiksi tietynlainen omaohjaajan tarkastuslista nuoren muuttaessa yksikköön olisi hyödyllinen, samoin lista erilaisista menetelmistä eri tilanteisiin. Useampi vastaaja mainitsi, että kirjallinen tuki omaohjaajatyöhön puuttuu tällä hetkellä kokonaan ja toivoi helposti lähestyttävää, arjen työtä tukevaa työkalua. Kaikki kyselyyn vastanneista koki omaohjaajatyöskentelyä tukevalle materiaalille olevan hyötyä yksikössä.

Myös resursointia ja työn suunnitelmallisuutta kaivattiin lisää, jotta jokainen omaohjattava saisi riittävästi huomiota. Tärkeänä tukena omaohjaajatyöskentelyssä nähtiin tiimin ja esimiehen tuki sekä mahdollisuus pohtia haastavia tilanteita koko työryhmän kesken.

9.2 Tulosten johtopäätökset

Kyselyn vastauksien perusteella voi todeta, että omaohjaajatyön on sijaishuollon kulmakivi. Sen onnistuminen edellyttää aikaa, tukea, osaamista ja aitoa läsnäoloa. Työ on monitasoista ja siinä yhdistyvät sekä arjen käytännön hallinta että syvälinen vuorovaikutus nuoren kanssa. Kyseessä ei siis ole vain yksi työtehtävä muiden joukossa, vaan kokonaisvaltainen rooli. Parhaimmillaan omaohjaaja toimii nuoren merkityksellisen aikuisena, jonka kanssa yhdessä tehty työ voi olla tie nuoren eheytymiseen, kasvuun ja kohti parempaa tulevaisuutta kulkemiseen.

Käytännön tasolla omaohjaajatyöhön kohdistuvat paineet näkyvät rajallisessa resurssissa. Usein työpäivät täyttyvät akuuteista tilanteista ja arjen vaatimuksista, mikä voi tehdä kahdenkeskisen ajan järjestämisen nuoren kanssa haastavaksi tai jopa mahdottomaksi. Tämä ei edistä luottamussuhteen luomista ja kehittymistä. Keskeiset elementit omaohjaajuudessa, kuten asioiden suunnittelu, tavoitteiden asettaminen ja niiden seuraaminen voivat jäädä tämän kaltaisissa tilanteissa taka-alalle. Elementtien jäädessä taka-alalle vaikeuttaa se esimerkiksi nuoren kotiuttamista tai tukemista aikuisuuteen siirtymisessä.

Vaikka omaohjaajuus on keskeinen osa sijaishuoltoa, voi käytännön työssä olla ajoittain epäselvää, mitkä tehtävät kuuluvat omaohjaajan vastuulle. Tämä voi aiheuttaa epätietoisuutta sekä omaohjaajalle itselle, työryhmälle että myös nuorelle. Siksi omaohjaajatyön tueksi laadittu posterit on tärkeä ja hyödyllinen väline. Omaohjaajaan vastuiden ollessa selkeitä, tarjoaa se työntekijälle mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä joka päivä alan ammattilaisena.

Omaohjaajuus on positiivinen haaste, jossa voi kehittyä jatkuvasti.

Vaikka omaohjaajuus onkin sijaishuollon kulmakivi, voi olla ajoittaen epäselvää mitkä ovat omaohjaajan omat vastualueet. Kirjallisen tuen avulla pystytään muun muassa tuomaan tiiviisti ja selkeästi esille omaohjaajuuden tärkeimmät osa-alueet. Kyseisen asian takia posterit omaohjaajuuden tukemiseen on tärkeä ja hyödyllinen.

10 Posterit omaohjaajuuden tueksi

Posterit (liite 3) suunniteltiin Pienryhmäkoti Polku Hikiän yksikön omaohjaajien käyttöön. Tavoitteena oli luoda posterit, jotka eivät jää kaappiin pölyttymään, vaan jotka otetaan oikeasti käyttöön arjen tueksi. Posterit toimii kirjallisena tukena, johon omaohjaaja voi palata hektisen arjen keskellä. Se auttaa pitämään huomion olennaisessa eli nuoren tukemisessa. Posterit eivät ole

vain muistilista, vaan se tukee omaohjaajatyön jatkuvuutta ja laatua tarjoamalla selkeitä suuntaviivoja, joita miettimällä voidaan varmistaa, että työskentely on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Kun omaohjaajan rooli ja vastuut ovat selkeät, se helpottaa myös koko työryhmän työskentelyä. Kun jokaisella on tiedossa, mitkä tehtävät kuuluvat kenellekin, yhteistyö sujuu paremmin ja nuoren saama tuki on johdonmukaisempaa. Näin ollen posterilla on positiivinen vaikutus niin yksilö- kuin ryhmätasolla. Se vahvistaa sekä omaohjaajan että koko työryhmän ammattitaitoa ja työhyvinvointia.

10.1 Posterin ulkoasu

Posterin ulkoasussa keskityimme siihen, että se on selkeä ja konkreettinen. Posterissa on selkeä rakenne ja omat alueet eri aiheille. Tämä helpottaa lukijaa hahmottamaan kokonaisuuden nopeasti. Tiedot on jaoteltu loogisesti niin, että jokaisella teemalla on oma visuaalinen tilansa. Tiimityön ympärille rakentuivat muut tärkeät osa-alueet. Halusimme tällä asettelulla korostaa työryhmän merkitystä ja havainnollistaa, miten muut elementit nojautuvat sen tukeen. Tavoitteena ei ollut täyttää posteria ylenpalttisella tekstillä vaan tuoda asian ydin esiin selkeästi ja helposti hahmotettavassa muodossa. Jokainen osa-alue on esitetty ytimekkäästi, jotta lukijan huomio ei hajautuisi turhaan, vaan tärkein viesti välittyisi nopeasti. Tekstin tyylissä ja koossa on otettu huomioon helppolukuisuus.

Ulkoasultaan posterin on huomiota herättävä ja erilainen. Posterin muistuttaa taulua, jossa on tauluneulalla lappuja kiinni. Käytimme hieman värejä ja visuaalisia elementtejä, jotka tekevät posterista silmäänpiستävän, mutta ei häiritsevällä tavalla. Esimerkiksi hauskat hymynäamat tuovat mukanaan positiivista tunnelmaa ja keveyttä. Ne kiinnittävät huomion, jolloin houkuttelevat katsojaa lähemmäksi ja tekevät posterista helposti lähestyttävämmän.

Kaiken kaikkiaan posterimme ulkoasu on suunniteltu niin, että se on sekä informatiivinen että visuaalisesti miellyttävä, helposti lähestyttävä ja tehokas viestinviejä. Sen avulla lukija saa nopeasti käsityksen aiheesta.

10.2 Posterin sisältö

Posterin sisällön päätavoitteena on tiivistää ja muistuttaa omaohjaajia omaohjaajuuden keskeisistä elementeistä, jotka vaikuttavat työskentelyn sujuvuuteen ja nuoren hyvinvointiin. Sisällössä tulee esille niitä perusasioita, jotka muodostavat omaohjaajatyön ytimen ja tekevät omaohjaajuudesta toimivan ja tarkoituksenmukaista. Posterin ei ole vain visuaalinen muistutus, vaan se on työkalu, joka konkretisoi niitä perusperiaatteita, joiden ympärille omaohjaajuus rakentuu.

Posterin sisällön aiheet ovat valittu huolellisesti ja ne keskittyvät omaohjaajuuden toimivuuden kannalta keskeisiin tekijöihin. Aiheiden valitsemisessa hyödynnettiin kyselyn tuloksia. Kun

kyselyn tuloksia hyödynnettiin posterin sisällössä, vastasi se vahvemmin työelämäkumppanin tarvetta konkreettisesta ja visuaalisesta omaohjaajuuteen liittyvästä materiaalista

Ensimmäinen ja ehkä tärkein aihe on tavoite. Selkeät ja ymmärrettävät tavoitteet auttavat omaohjaajaa pysymään fokusoituneena ja suuntaavat työtä oikeaan suuntaan. Ilman selkeitä tavoitteita työskentely voi hajota ja menettää tarkoituksen.

Toinen keskeinen osa-alue on kommunikointi, joka toimii omahoitajatyöskentelyn peruspilarina. Kommunikointi voi tuntua itsestäänselvytenä, mutta sitä se aina ei ole. Hyvin rakennettu ja avoin vuorovaikutus on välttämätöntä lapsen ja omaohjaajan välisessä suhteessa. Ilman toimivaa kommunikointia ei voida saavuttaa yhteisiä päämääriä, eikä nuoren tarpeet tule huomioituksi.

Posterin keskellä on tiimityö, jonka rooli korostuu omaohjaaja työn tukemisessa. Tämä aihe nousi kyselyssä esille ja halusimme nostaa sen myös posterissa esille. Vaikka omaohjaaja työskentely on yksilöllisesti nuoren kanssa, omaohjaajuus on loppujen lopuksi myös tiimityötä. Tiimissä jokaisella jäsenellä on oma roolinsa ja vastuunsa, joka vaikuttaa koko prosessiin. Esimerkiksi tiimin hyvinvointi, poissaolot ja yhteistyö vaikuttavat suoraan nuoren hyvinvointiin ja kehitykseen.

Posterin menetelmät kohta tuovat esille toiveen konkreettisista esimerkeistä, jotka voisivat auttaa omaohjaajia tietyissä tilanteissa. Nostimme posteriin voimavara- ja ratkaisukeskeisyyden sekä traumainformoidun työotteen, sillä käsitelimme niitä opinnäytetyöstämme. Halusimme tuoda esille, miten nämä lähestymistavat voivat tukea omaohjaajia arjen työssä erityisesti silloin, kun kohdataan haasteellisia tilanteita nuorten kanssa.

Posterissa puhutaan myös nuoren hyvinvoinnista. Nuoren hyvinvointi näkyy arjessa, tunne-elämässä, oppimisessa ja sosiaalisissa suhteissa. Hyvinvoiva nuori saa tarvitsemaansa tukea, kokee olevansa arvostettu, saa osallistua häntä koskeviin päätöksentekoihin ja pystyy kehittämään omassa tahdissa turvallisessa ympäristössä. Omaohjaajalla on keinoja toimia nuoren hyvinvoinnin edistämiseksi ja näitä keinoja ilmenee posterissa.

11 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyön viimeinen vaihe on arviointi, jonka tarkoituksena on osoittaa työn onnistumista. Vaikka arviointi on työn viimeinen vaihe, koskettaa se myös aikaisempia vaiheita. Tällöin sen tehtävänä on esimerkiksi toimia palautteena kehittämistyön tekijöille. Työn onnistumisen osoittamisen lisäksi arviointi on suunnitelmallista tiedonkeruuta ja kerätyn tiedon analysointia. Kehittämistyön arviointi on pätevä, kun sen tavoitteet ja panokset sekä prosessi ja aikaansaannokset ovat tunnistettu ja tarkoin kuvattu. Usein arvioinnissa tarkastellaan muun

muassa kehittämistyön suunnittelua, tavoitteiden selkeyttä ja niiden saavuttamista, käytettyjä kehittämistyön menetelmiä, toiminnan johdonmukaisuutta sekä vuorovaikutusta ja sitoutumista. Kehittämistyön tuotoksen arvioinnin kriteereitä ovat esimerkiksi lopputuloksen merkittävyys, yksinkertaisuus, helppokäyttöisyys, soveltuvuus muihin yhteyksiin, toistettavuus ja neutraalisuus. Kehittämistyön arvioinnissa voidaan hyödyntää esimerkiksi kyselyjä, jossa voidaan kysyä palautetta työn onnistumisesta. (Ojasalo ym. 2015, 47-48.)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia posterit Pienryhmäkoti Polun Hikiän yksikön työntekijöille omaohjaajatyöskentelyn tueksi. Posterin tarkoituksena on sekä tukea omaohjaajien työtä että vahvistaa omaohjaajuuden keskeisten osa-alueiden näkyvyyttä arjessa. Posterissa nostetaan kyselyssä nousseita teemoja, jotka ovat tärkeässä roolissa onnistuneessa omaohjaajuudessa. Posterin tarkoituksena on tuoda helpotusta sijaishuollon hektiseen arkeen. Posterin avulla omaohjaaja voi palauttaa mieleen nopeasti esimerkiksi kommunikoinnin tärkeyttä luottamussuhteen luomisessa.

Työelämäkumppanin kommentit posterista olivat positiivisia. Posterin ulkoasu on visuaalisesti selkeä ja onnistunut. Posterin sisällössä on tuotu hyvin tuotu esille omaohjaajuuden merkityksen ydinasiat. Työelämäkumppani tulee hyödyntämään tuotosta omaohjaajatyön tukena ja visuaalisena muistuttajana muun muassa miksi työtä tehdään ja mitä on hyvä huomioida työskentelyssä. Se tulee toimimaan myös tulevaisuudessa osana uusien työntekijöiden perehdyttämistä. Lisäksi työelämäkumppani nosti esille myös nuorten hyötyvät posterista, joka on positiivinen asia. Kun omaohjaaja on tietoisempi omaohjaajuuteen kuuluvista asioista, on se nuoren kannalta hyvä asia. Posterin voi myös sijoittaa nuorten nähtäville, joka vahvistaa nuorten tietoisuutta omaohjaajuudesta. Työelämäkumppani pystyy posterin avulla tulevaisuudessa lähtemään kehittämään omia materiaaleja, kuten oppaan omaohjaajuuden tueksi.

Opinnäytetyön tavoitteena oli syventää omaohjaajuudesta kiinnostuneiden ja sen parissa työskentelevien ammattilaisten ymmärrystä omaohjaajatyöskentelyn merkitystä lastensuojelun sijaishuollossa. Lisäksi tavoitteena oli syventää opinnäytetyön tekijöiden tietoisuutta sijaishuollon omaohjaajuudesta. Tekijöiden tietoisuus lastensuojelun sijaishuollosta sekä omaohjaajuuden merkityksestä nuoren kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi ovat syventyneet opinnäytetyönprosessin aikana. Tämän teorian tiedon syventymistä tulemme hyödyntämään sosiaalialan työkentällä.

Työtä tehdessä vahvistimme sosionomin keskeisiä taitoja eli asiakaslähtöisyyttä, vuorovaikutusosaamista ja yhteistyökykyä. Asiakaslähtöisyys vahvistui, kun kehittämistyön lähtökohdaksi otimme työelämäkumppanin ja yksikön työntekijöiden ajatukset ja tarpeet huomioon. Vuorovaikutusosaamista kehitimme käymällä keskusteluja työelämäkumppanin kanssa sekä ottamalla palautetta vastaan rakentavasti. Samalla yhteistyökyky kehittyi, sillä suunnittelimme ja toteutimme kehittämistyön yhdessä työelämäkumppanimme kanssa. Opinnäytetyön aikana

vahvistimme myös kehittämisosaamistamme, kuten kykyä tunnistaa työelämän tarpeita, suunnitella kehittämistyötä tavoitteellisesti sekä tuottaa konkreettinen ja käyttökelpoinen lopputuotos. Posterin laatiminen työelämäkumppanille edellytti asiakaslähtöistä ajattelua, luovuutta ja kykyä viestiä keskeinen sisältö selkeästi ja visuaalisesti.

12 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvä tieteellinen käytäntö koostuu menettelytavoista, joilla huolehditaan hyvän tieteellisen käytännön toteutumisesta koko toiminnan ajan. Menettelytavat voidaan jakaa kahdeksaan eri toiminnan alueeseen, joihin sisältyy muun muassa eettisyys ja ennakointi, tutkimusaineistojen käsittely ja hallinta, yhteistyö, tekijyys, julkaiseminen, viestintä sekä asiantuntija- ja arviointitehtävät. Menettelytapojen toteuttamista ohjaa käytännön peruseriaatteet, jotka ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Luotettavuudessa varmistetaan, että tieteellisen toiminnan laatua suunnittelussa, menetelmissä, analyyseissä ja voimavarojen käytössä. Rehellisyydessä suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan tieteellistä toimintaa sekä raportoidaan ja viestitään toiminnasta avoimesti, oikeudenmukaisesti, puolueettomasti ja yksityiskoh-tia salaamatta. Rehellisyydessä kuitenkin huomioidaan salassapitovelvollisuus ja mahdollisesti tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden henkilötiedot. Arvostusta osoitetaan kollegoille, tieteellisen toiminnan osapuolille, yhteiskunnalle, ekosysteemeille, ympäristölle ja kulttuuriperinnölle. Vastuunkannossa tieteellisen tutkimuksen tekijät kantavat vastuun koko toiminnan elinkaaresta eli ideasta julkaisemiseen ja sen vaikutuksiin asti. (TENK 2023, 11-12.)

Ihmiseen kohdistuvassa tutkimuksessa eettisyys korostuu erityisesti ennakoarvioinnissa, jossa tarkastellaan aineistokeruun suunnitelmaa ja tutkimuksen suunniteltua toteutustapaa riskien ja vahingon välttämisen näkökulmasta. Ennakoarvioinnissa painotetaan tutkimuksesta tai sen tuloksista tutkittavalle henkilölle mahdollisesti koituvan haitan ennakoitua. Ennakoarviointi tehdään ennen aineistonkeruuta, jossa painotetaan tekijän vastuuta työnsä eettisyydestä. (TENK 2019, 14-15.)

Hyvä tieteellinen käytäntö nostaa lisäksi esille, että tutkimus- tai kehittämiskohteen ihmisiä tulee aina informoida aineiston kokoamisesta ja tarkoituksesta. Tutkimukseen osallistuminen tulee aina perustua suostumukseen niin henkilöltä itseltään kuin myös organisaatiolta, jota yksilöt edustavat tutkimuksessa. Suostumuksen perustana on ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Kyseiset asiat ovat myös keskiössä tutkimuseettisissä normeissa eli yksityisyyden suojaamisessa ja tietoon perustuvassa suostumuksessa. Tutkimuskohteelle on jo ensimmäisessä kontaktissa kerrottava muun muassa mihin tarkoitukseen tietoja kerätään, mitä tunnistettavia tietoja kerätään, kuka kerättyjä tietoja käsittelee tutkimuksen aikana ja mitä kerätylle tiedolle tehdään tutkimuksen päätyttyä. (Tutkimuseettisen neuvottelukunta

2019, Kuula 2006, Vilka 2021, 80 mukaan.) Kyseiset asiat ovat erityisen tärkeitä ihmiseen kohdistuvassa tutkimuksessa.

Koska opinnäytetyö kohdistui sosiaalialalle, vaikuttaa sen eettisyyteen sosiaalialan eettiset periaatteet ja ammattietiikan lähtökohdat eli ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus (Talentia 2022, 7). Eettisesti vastuullisessa toiminnassa on vahvasti läsnä toiminta, jonka perustana on suostumus. Suostumuksen on kuitenkin pohjaututtava riittävälle informaatiolle, toiselle osapuolelle tulee antaa riittävästi tietoa, ja vapaaehtoisuuteen. (Talentia 2022, 36-37.) Sosiaalialan ammattilaisella on salassapitovelvoite. Salassa pidettävää tietoa ei saa luovuttaa sivulliselle fyysisesti taikka teknisen käyttöoikeuden kautta (Talentia 2022, 38). Tiivistetysti voidaan sanoa, että sosiaalialan ammattietiikka on ratkaisujen etsimistä, löytämistä ja valitsemista, joissa eettistä harkintaa tarvitaan jatkuvasti sosiaalialan ammatillisessa työssä (Talentia 2022, 25).

Opinnäytetyön eettiseen toimintaa liittyy vahvasti vilppi ja piittaamattomuus, jotka voidaan yhdistää tekijänoikeuksiin. Tekijänoikeuksien noudattaminen opinnäytetyössä on hyvää tieteellistä käytäntöä. Lisäksi oikeuksista on säädetty tekijänoikeuslaissa (404/1962). Oikeuksilla pyritään suojaamaan alkuperäisen teoksen persoonallista ilmaisumuotoa. Siihen lisäksi liittyy tekijän moraalisten oikeuksien kunnioittaminen, eli teosta ei voida käyttää missään tilanteessa tekijää loukkaavalla tavalla. Opinnäytetyössä yksinkertaisin ja sujuvin tapa kunnioittaa tekijänoikeuksia on viitata valmiiksi kerättyihin aineistoihin, muun muassa teksteihin ja kuviin, sekä tehdä työn loppuun selkeä lähde- ja kuvaluettelo käytetyistä aineistoista. Tällöin myös vältetään vilppi ja piittaamattomuus. Viittaukset eivät kuitenkaan saa olla suoria kopioita alkuperäisestä tekstistä vaan niitä tulee referoida selostamalla, kuvaamalla tai selittämällä pienin muutoksin. Viittauksien kohdalla eettisintä toimintaa on viitata alkuperäiseen tekstiin kuin toissijaiseen lähteeseen. Jos kuitenkaan asia ei ole mahdollista, on toissijaisen lähteen viittauksessa säilyttävä yhteys alkuperäiseen lähteeseen. (Vilka 2021, 144.)

Opinnäyttyötä tehdessä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, vastuu ja eettisyys korostuvat (Hakala 2022, Opinnäytetyö toimeksiantona). Opinnäytetyön kysely toteutettiin suostumukseen perustuen. Haimme työelämäkumppaniltamme tutkimuslupaa, jossa kysely ja saatekirje olivat liitteinä. Kyselyn ja saatekirjeen pohjalta informoitiin luvan hakemisen yhteydessä, mitä ja minkälaista tietoa kerätään. Aineiston kerääminen toteutettiin anonymisti eli vastaajien henkilötietoja ei kerätty. Tällä pyrimme edistämään vastaajien yksityisyydensuojaa. Kyselyn perustuessa suostumukseen, ja siihen liittyi kattava informointi, tuki se muun muassa myös ihmisoikeuksia.

Kaikkien tutkimusten luotettavuuden ohjenuorana on tietynlaiseen totuudellisuuteen pyrkiminen. Tutkijan tulee ottaa huomioon tutkimuseetiikka kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa. Tutkimusprosessissa ja tutkimuksen tuloksissa tulee siis näkyä tutkimuseettisten kysymysten

huomioiminen, jotta niitä voidaan pitää lähtökohtaisesti luotettavina. Tutkimuksen luotettavuutta kyetään tukemaan melko vaivattomasti. Tutkijan päättelyketjujen läpivalaiseminen edistää muun muassa tutkimuksen luotettavuutta. Eli tarkasteltaessa tutkimuksen luotettavuutta, on olennaisessa osassa käytettyjen metodien kuvaus ja tulkintojen jäljitettävyyden, esimerkiksi tekijänoikeuksien kunnioittaminen tutkimuksessa. (Puusa & Juuti 2020, Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon.)

Kehittämismuotoisen opinnäytetyön luotettavuus voidaan tiivistää kolmeen keskeiseen käsitteeseen, jotka ovat uskottavuus, eettisyys ja luotettavuus. Käsitteet ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa, koska yhdenkin niiden ontuessa tai puuttuessa putoaa koko opinnäytetyön pohja pois. Uskottavuudessa tarkastellaan sitä, missä määrin opinnäytetyötä lukevat henkilöt hyväksyvät saadut tulokset tai tuotokset tosiksi. Lisäksi lukijat luottavat aineiston keräyksen tapahtuneen asianmukaisesti ja sen analysoinnin olleen huolellinen. Eettisyydessä tiivistetysti tavoitteena on, että opinnäytetyössä käytetyt menetelmät ja analyysitavat on tehty niin, että ne voisivat toimia minkä tahansa hyvin tehdyn tutkimuksen ohjenuorana. Opinnäytetyön tekijä on siis noudatettava eettisiä periaatteita koko prosessin ajan. (Puusa & Juuti 2020, Laadullisen tutkimuksen luotettavuus.)

Lisäksi opinnäytetyön pyrkimyksenä on luoda hyviä asioita sen kohteena oleville ihmisille eikä aiheuttaa haittaa. Kehittämismuotoinen opinnäytetyön luotettavuus voidaan tiivistää hyvinkin lyhyesti. Tekijä vakuuttaa uskottavin perusteluin lukijan hänen ammattitaidostaan. Jotta tekijä saa lukijan vakuuttuneeksi hänen ammattitaidostaan, on hänen tullut kyettävä valitsemaan ja käyttämään perusteluja, oikeanlaisia lähestymistapoja ja menetelmiä ratkaistakseen tutkimusongelman ja toteuttamaan halutun tuloksen. Valinnat ja toteutuneet menetelmät on kuvattava opinnäytetyössä sellaisena kuin ne ovat toteutuneet, jotta lukija voi vakuuttua näin tapahtuneen. (Puusa & Juuti 2020, Laadullisen tutkimuksen luotettavuus.) Opinnäytetyön prosessi kuvattiin avoimesti ja rehellisesti, joka tuki luotettavuutta.

13 Pohdinta

Kuten opinnäytetyössä ilmeni, on omaohjaajuus on hyvin tärkeä ja keskeinen osa sijaishuollon työtä. Omaohjaajuudesta ei kuitenkaan aina puhuta yleisellä tasolla niin paljoa kuin voisi puhua ja sen tärkeys saattaa tämän vuoksi jäädä ajatuksen tasolle. Sen takia valitsimme sijaishuollon omaohjaajuuden opinnäytetyömme aiheeksi, jotta se saisi ansaitsemansa huomion.

Aiheen valitsemiseen vaikutti meidän opinnäytetyön tekijöiden oman mielenkiinto ja työtausta. Molemmat työskentelivät sijaishuollossa opinnäytetyön prosessin aikana. Omaohjaajuus näkyy siis työssämme päivittäin, mikä nostatti mielenkiintoa aihetta kohtaan. Lisäksi

mielenkiintoa ylläpiti meidän halumme kehittyä omaohjaajina. Näin ollen pohdimme prosessin aikana esimerkiksi sitä, mitä itse tarvitsisimme omaohjaajatyöskentelyn tueksi.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia posteriksi Pienryhmäkoti Polku Hikiän yksikön työntekijöille. Posterin tarkoituksena on tukea omaohjaajatyöskentelyä ja vahvistaa sen keskeisten osa-alueiden näkyvyyttä arjessa. Uusille työntekijöille posteriksi muun muassa perehdyttää ja vahvistaa ammatillisia valmiuksia omaohjaajatyöskentelyyn sekä nostaa esille työskentelyn tärkeimpiä teemoja. Kokeneempien ammattilaisten kohdalla posteriksi muistuttelee heitä omaohjaajuuden tärkeydestä ja sen perustehtävistä. Idea posterista lähti meiltä opinnäytetyön tekijöiltä. Idea hyväksyttiin työelämäkumppanilta ennen prosessin aloittamista ja työelämäkumppanin mielipiteet otettiin huomioon koko prosessin aikana.

Opinnäytetyössä kerättiin aineistoa kyselyllä. Kysely luotiin sähköisesti Google Formsissa, joka jaettiin Hikiän yksikön työntekijöille vastaavan ohjaajan kautta. Kyselyn avulla saatiin kerättyä tietoa yksikön ohjaajien ajatuksista liittyen omaohjaajuuteen, sen vaikuttavuuteen nuoren hyvinvoinnissa, tavoitteista ja menetelmistä. Kyselyyn eivät kaikki työntekijät vastanneet, mutta vastauksia tuli tarpeeksi, jotta saimme kattavan ja laadukkaan aineiston kasaan. Vastauksiin oli selvästi käytetty aikaa ja ajatusta, sillä ne olivat hyvin kattavia. Kyselyn vastaajien vastauksista nousi samoja teemoja esille, jotka helpottivat sekä sujuvoittivat niiden teemoittelua. Kyselyn rakenne oli selvästi selkeä ja se oli sopivan pituinen, koska vastauksia saimme suurimmalta osalta työntekijöistä. Vaikka kyselyyn eivät kaikki työntekijät vastanneet, voidaan kyselyä pitää onnistuneena.

Vaikka aihe oli mielekäs ja motivaatiota sen parissa työskentelyyn oli paljon, koimme aiheen lopulta melko haastavaksi. Omaohjaajuus saattaa kuulostaa varsin yksinkertaiselta asialta, mutta on loppujen lopuksi se on hyvin laajaa ja vaativa työtehtävä. Alan ulkopuolinen henkilö ei välttämättä tiedä, mitä kyseinen työtehtävä edes pitää sisällään eikä erityisesti kuinka laaja se on. Myös uudelle työntekijälle omaohjaajuuteen sisältyvien asioiden laajuus voi tulla yllätyksenä. Laajuuden vuoksi aiheen rajaaminen olikin hieman haastavaa. Ajatuksemme oli tuoda esille mahdollisimman monia omaohjaajuuteen sisältyviä asioita, jotta työ olisi mahdollisimman kokonaisvaltainen. Loppuvaiheessa kuitenkin tulimme tulokseen, että aiheen rajaaminen olisi voinut olla meillä vielä tiukempi, jotta olisimme päässeet syvällisemmin paneutumaan johonkin tiettyyn asiaan, kuten omaohjaajan hyvinvoinnin edistämiseen tai tiettyyn menetelmään.

Omaohjaajatyöskentelyn onnistuminen vaikuttaa suoraan nuoren hyvinvointiin, osallisuuden kokemukseen ja turvallisten kiintymyssuhteiden rakentumiseen. Tällöin selkeä ja konkreettinen työväline, kuten tekemämme posteriksi, tukee työntekijöitä tämän tärkeän tehtävän toteuttamisessa. Koemme tämän edistävän lastensuojelun laatua ja työn yhdenmukaisuutta, mikä tukee sosiaalialan kehittämistä ja vaikuttavuutta. Aluksi ajatuksemme oli, että posteriksi suunnattu vain työntekijöille. Asiaa tarkemmin pohdittuna, tulimme lopputulokseen, että

posterin voisi myös sijoittaa nuorten nähtäville. Näin nuoretkin saisivat enemmän tietoa siitä, mitä omaohjaajuus oikeasti on ja pitää sisällään. Näiden seikkojen pohjalta, mielestämme kehittämistyön tuotos on merkityksellinen paitsi yksittäisen yksikön arjessa myös laajemmin sosiaalialan kontekstissa.

Omaohjaajuuden merkitystä sijaishuollossa voisi jatkossa kehittää esimerkiksi keskittymällä omaohjaajan hyvinvointiin tai tuomalla kokemustietoa nuorten näkökulmasta liittyen omaohjaajuuteen. Tulevaisuudessa voisi myös kehittää posterin, jonka ajatus olisi alusta saakka, että se on suunniteltu juuri nuorten nähtäväksi lisätäkseen tietoa omaohjaajuudesta. Nämä kaikki olisivat merkittäviä asioita omaohjaajuuden kehittämisessä ja vahvistamisessa.

Lähteet

- Enroos, R., Heino, T. & Pösö, T. 2017. Huostaanotto. E-kirja. Tampere: Vastapaino.
- Hakala, J-T. 2022. Kasvatus, opetus. Hyvä, parempi, valmis: Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.
- Heino, T. (toim.) 2020. Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Viitattu 1.3.2025. <https://www.julkari.fi/handle/10024/140861>
- Helminen, J. 2017 Asiakkaan Moniammatillinen ohjaus sosiaali- ja terveydenhuollossa. E-kirja. Helsinki: Edita Oppiminen.
- Honkatukia, P., Kallio, J., Lähde, M. & Mölkänen, J. 2020. Omana itsenä osa yhteiskuntaa - itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina. ALL-YOUTH tutkimushanke. Punaisen Ristin Nuorten turvatalo. Viitattu 1.3.2025. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/123861>
- Hotari, K., Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 1.3.2025. <https://www.julkari.fi/handle/10024/104421>
- Juhila, K. 2025. Teemoittelu. Viitattu 8.4.2025. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetaelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Karvinen-Niinikoski, S., Rantalaiho, U-M. & Salonen, J. 2007. Työnohjaus sosiaalityössä. E-kirja. Helsinki: Edita Prima
- Kekkonen, E. & Jahnukainen, J. 2023. Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun Keskusliiton. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2023. Viitattu 5.2.2025. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf>
- Kiiskinen, P. 2013. Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Viitattu 7.4.2025. https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/pelastakaa-lapset/2015/12/17123223/Pela_K%C3%84SIKIRJA-SIJAISHUOLLON-AMMATTILAISILLE_4_LR1.pdf
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983
- Lastensuojelu.info 2023. Sijaishuolto. Viitattu 25.3.2025. <https://www.lastensuojelu.info/lastensuojelu/sijaishuolto/>
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Lastensuojelun jälkihuolto on sinun oikeutesi. 2024. Esite lastensuojelun jälkihuollosta nuorille ja ammattilaisille. Viitattu 9.4.2025. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144346/Lastensuojelun_jalkihuolto_7_2024_Paivitys_saavutettava.pdf?sequence=11&isAllowed=y
- Lehtinen, O. 2024. Auta kaveria keskustellen -Näin kuuntelet, ymmärrät ja ratkaiset ongelmia. Helsinki: Viisas Elämä.
- Linner-Matikka, J. & Hipp, T. (toim.) 2023. Yhteiskunta. Traumainformoitu työote. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2020. Ammattina Sosionomi. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro.

- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro.
- Paulsen, V. & Berg, B. 2016. Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. Children and youth services review. Verkkojulkaisu. Viitattu 1.3.2024. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740916302225>
- Pesäpuu ry 2025. Toiminta. Turvallinen sijaishuolto. Viitattu 25.3.2025. <https://pesa-puu.fi/toiminta/turvallinen-sijaishuolto/>
- Pienryhmäkoti Polku 2025a. Toiminta. Viitattu 3.2.2025. <https://www.pienryhmakoti-polku.fi/toiminta>
- Pienryhmäkoti Polku 2025b. Ajattelu. Arki meillä. Viitattu 3.2.2025. <https://www.pienryhmakotipolku.fi/yksik%C3%B6t/ajattelu>
- Pienryhmäkoti Polku 2025c. Omaohjaajuus. Viitattu 3.2.2025. <https://www.pienryhmakoti-polku.fi/toiminta/omaohjaaja>
- Pienryhmäkoti Polku 2025d. Ratkaisukeskeisyys. Viitattu 5.2.2025. <https://www.pienryhmakotipolku.fi/toiminta/ratkaisukeskeisyys>
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Yleisteokset. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.
- Salo, A. 2023. Suhdeperustainen työ laitoshoidossa on jatkuvaa etsimistä ja löytämistä. SOS-Lapsikylä. Viitattu 20.2.2025. <https://www.sos-lapsikyla.fi/blog/2023/01/18/suhdeperustaisen-tyo-laitoshoidossa-on-jatkuvaa-etsimista-ja-loytamista/>
- Sandström, S., Keiski-Turunen, A., Hassila, L., Aunola, E. & Alahuhta, M. 2018. Moniammatillinen yhteistyö sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kuvaamana. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 44. Viitattu 1.3.2025. <https://www.theseus.fi/handle/10024/152021>
- Sarvela, K. & Auvinen, E. 2020. Terveys, kauneus, muoti. Yhteinen kieli. E-kirja. Helsinki: Basam Books.
- Seppänen, M. 2021. Tunnetaidot voimavarana. E-kirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Sinkkonen, J. 2018. Psykologia. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. E-kirja. Helsinki: Duodecim.
- Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Duodecim.
- SOS lapsikylä 2025. Sijaishuolto elämänpolulla - Itsenäistymisen ja jälkihuoltoaika. Suurten muutosten aika. Verkkojulkaisu. Viitattu 1.3.2025. <https://www.sos-lapsikyla.fi/sijaishuolto-elamanpolulla/itsenaistyminen-ja-jalkihuoltoaika/>
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014
- STM 2024a. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024. Viitattu 28.3.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165650/STM_2024_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- STM 2024b. Lastensuojelu. Viitattu 28.3.2025. <https://stm.fi/lastensuojelu>
- Suomen perustuslaki 731/1999

Talentia 2022. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Viitattu 8.4.2025. <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a>

TENK 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Viitattu 8.4.2025. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

TENK 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Viitattu 8.4.2025. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

THL 2024a. Ehkäisevä lastensuojelu. Viitattu 28.3.2025. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>

THL 2023. Lastensuojelun avohuolto. Viitattu 28.3.2025. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-avohuolto>

THL 2024b. Huostaanotto. Viitattu 28.3.2025. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

THL 2024c. Jälkihuolto. Viitattu 9.4.2025. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#jalkihuollon%20toteuttaminen>

Timonen-Kallio, E., Yliruka, L. & Närhi, P. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospedagogian mallinnus. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Työpäpaperi. Viitattu 5.4.2025. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%CC%88pa-peri_2017_23_nettti%20%282%29.pdf

Vilka, H. 2021. Kasvatus, opetus. Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. E-kirja. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.

Vuori, J. 2025. Laadullinen sisällönanalyysi. Viitattu 8.4.2025. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonalyysi/>

Kuviot

Kuvio 1: Tunnetaan kierre (mukaillen Seppänen 2021, luku 4)	16
Kuvio 2: Mahdollisuuksien pilvet nuoren osallisuuden edistämiseksi sijoituksen aikana (mukaillen Thomas 2002, Hotari ym. 2013, 153).....	24
Kuvio 3: Kehittämistyön prosessi	31
Kuvio 4: Esimerkki teemoittelusta miellekartan avulla	33

Liitteet

Liite 1: Saatekirje kyselyyn	49
Liite 2: Google Forms kysely työntekijöille	50
Liite 3: Posterit	51

Liite 1: Liite 1: Saatekirje kyselyyn

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

Olemme Laurean ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita, ja tämä tutkimuskysely on osa opinnäytetyötämme. Työmme tavoitteena on vahvistaa omaohjaajatyöskentelyä sijaishuollossa, sillä se on merkittävä osa lastensuojelun arkea ja vaikuttaa suoraan nuorten hyvinvointiin ja kehitykseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on laatia posterit omaohjaajatyöskentelyn tueksi teidän yksikköönne: Pienryhmäkoti Polku, Hikiän yksikköön.

Yksikön vastaava ohjaaja jakaa linkin kyselyyn ja se on suunnattu teille kaikille työntekijöille. Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti ja anonyymisti. Henkilötietojanne ei kerätä missään vaiheessa. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista, mutta toivomme mahdollisimman monen osallistuvan. Näkemyksenne ovat meille erittäin arvokkaita! Kaikki vastaukset hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

Toivomme, että vastaatte kyselyyn 6.4.2025 mennessä.

Lämmin kiitos ajastanne ja arvokkaista mielipiteistänne!

Inka Aaltonen ja Neea Mäkinen

Laurea-ammattikorkeakoulu

Liite 2: Google Forms kysely työntekijöille

Kuvaile millainen on omaohjaajan rooli yksikössänne

Kerro omaohjaajatyöskentelyn tavoitteista

Millaiseksi koet omaohjaajatyöskentelyn?

Millainen merkitys omaohjaajalla on lapsen hyvinvoinnin ja yksilöllisten tarpeiden tukemisessa?

Mitä menetelmiä tai työkaluja käytät omaohjaajatyöskentelyssä?

Millaisesta tuesta omaohjaajana hyötyisit?

Koetko omaohjaajatyöskentelyä tukevalle materiaalille olevan hyötyä?

Kyllä ( )

Ei ( )

Liite 3: Posterit

OMA OHJAAJUUS

"Omaohjaajuus on positiivinen haaste, jossa voi kehittyä jatkuvasti."
-Hikiän ohjaaja

Tavoitteet

Omaohjaajana tavoitteesi on olla luotettava ja läsnäoleva aikuinen sekä nuoren puolestapuhuja. Omaohjaajana tarjoat nuorelle tukea esimerkiksi itsereflektiossa ja ymmärtämisessä. Keskiössä tulisi olla ajatus nuoren kokonaisvaltaisesta tukemisesta.

Kommunikointi

Omaohjaajana sinun ja nuoren kommunikoinnissa on tärkeä muistaa vastavuoroisuus, avoimuus ja nuoren kunnioittaminen. Luottamuksellinen suhde rakentuu ajan kanssa ja se vaatii läsnäoloa sekä aitoa kiinnostusta nuoren ajatuksiin ja kokemuksiin.

Tiimityö

Muista työryhmän tuki! Jaa ajatuksia ja puhu työn herättämistä tuntemuksista avoimesta. Asioiden kanssa ei tarvitse eikä pidä jäädä yksin. Yhteinen pohdinta rikastuttaa omaohjaajuutta ja tuo uusia näkökulmia nuoren tukemiseen.

Menetelmät

Voimavara- ja ratkaisukeskeisyyttä pystyt hyödyntämään muun muassa nuoren itsetunnon tukemisessa, tavoitteiden asettamisessa ja nuoren haastamisessa. Trauma-informoitu työote on hyvä muistaa esimerkiksi kiintymyssuhdetta rakentaessa.

Nuoren hyvinvointi

Omaohjaajana nuoren hyvinvointia pystyt tukemaan muun muassa kahdenkeskisellä toiminnalla ja yksilöllisyydellä. Yhteistyö nuoren kanssa ja hänen osallistaminen esimerkiksi päätöksiin, ovat myös tärkeässä roolissa.

Posteri on tuotettu osana opinnäytetyötä:
AMMATTIKORKEAKOULU Omaohjaajuus sijaishuollossa - positiivinen haaste jatkuvan kehittymisen mahdollistajana
Inka Aaltonen & Neeka Mäkinen 2025